

ГОДИНА II.

— 1872 Іуній 1 —

КНИЖКА 17.

ЕДНА СТЪЛКА НАПРЪДЪ

— 0 —

Ный съ удовольствіе забѣлѣваме, че нашитѣ черковны притязанія поченахъ да са опиратъ на такъвизи основанія, за които до сега не щѣхме да чуйме и които обаче иматъ и по-големо значеніе и повече смисълъ отъ тѣзи, които сме държали до сега. До сега ный говоряхме се съ съборны каноны и съ черковны правила, като приемахме, че тѣзи правила сж неизмѣнны и ненарушими. Ный искахме своя черкова на основаніе на тѣзи каноны. безъ да съгледаме, че много отъ тѣхъ говорятъ срѣщу насъ и че въ тѣхъ повече са осѣждатъ нежели оправдаватъ нашитѣ исканія. Ный са силахме да доказваме, че сме имали самостоятелна черкова въ Охрида и че на нейното основаніе можемъ да имаме и днесъ; нъ никога не си давахме трудъ да помислимъ — Іустиніанъ и съборътъ българска черква ли сж нареждали въ Охрида, или сж нареждали гръцка. Че Іустиніанъ не е ималъ на ума си българетъ, това е явно за най-слабытъ, защото при съставленіето на Охридската архіепископіѣ българетъ еще сж са скитали по днешнытъ рускы степи и сж са покланяли на своитѣ божове-идолы. Когато прочее Іустиніанъ не е правилъ чер-

кова зарадъ насъ, какъ можемъ ний да претендираме на Охридската Архіепископія и да казваме, че въ нейната сила, въ силата на нейното съборно удобреніе можемъ да опираме и нашитъ исканія за своя черква? Това е твърдъ рѣшително и нѣкои си иматъ право да са смѣятъ на такъвыи основанія.

Охридската черкова не е наша, тя е гръцка, и ако сме са ползовали отъ сетнѣ съ нейната самостоятелность, това е било не по основаніе на съборны удобренія и припознаванія, а въ силата на завладѣніето. Като прѣвзели тѣзи мѣста, българетѣ усвоили и самостоятелната черкова безъ да пиятъ съборитѣ и канонитѣ имъ. Като господари на мѣстото, тий нѣмаж нужда отъ чуждо удобреніе, което впрочемъ и не быж получили отъ Вселенската черкова, както са разбира отъ само себе си и отъ послѣдующитѣ събитія. Когато са случавало да подпада българско подъ политическата власть на Византія, ни стика не е оставало отъ черковна самостоятелность въ България. Това ли сж здравитѣ основанія на нашитѣ исканія?

Сжщата сила иматъ и основаніята на Търновската Патріаршія. Най-напрѣдъ тя не е основана на съборны удобренія, а е съставена съ съзвodenіето на Византійскый Императоръ, тогазь Никейскы царъ, за хатѣра на свата му Асень, и съ удобреніето на Вселенскый Патріархъ по припужденіе на обстоятелствата. Освѣтъ това Вселенската Черкова никога не е гледала на Търновската Патріаршія като на съвѣтъ самостоятелна, както ни увѣривать различнытѣ заповѣды и наложенія, които сж дохождали въ Търново отъ Цариградъ. Дѣ сж тука онѣзи здравы основанія, кои призоваваме на наша помощ? Както щете, нѣ тѣзи исторически правдини иматъ толкози сила, колкото праха прѣдъ вѣтъра.

Ето защо посрещаме ний проявеніето на новы основанія съ радостъ. Въ единъ отъ послѣднитѣ броеве на *Македонія* са обнародва единъ членъ, исходящъ отъ Екзархіята, въ който са доказваше, че българскый народъ има право за своя черкова въ силата на вѣрмето и на обстоятелствата и че вселенската черкова нѣма право да са противи на тѣзи исканія, нѣ трѣба да ги удовлетвори, както е икономисвала много други подобны случаи, както е удовлетво-

ривала много такъизи пужды, които съ налагаги обстоятелствата. Този языкъ е добъръ повратъ въ развитіето на нашитѣ мысли за своитѣ черковны правдини и единъ знакъ на по-голяма зрѣлость. И наистина, да търсимъ основанія възъ отъ насъ си и възъ отъ врѣмето; да искаме да са опираме на стародавни черковны удобренія на мѣсто да са опираме на вѣчныѣ правдини на съмы чловѣкъ и народъ и на поступателното движеніе на христіанството напредъ; това е единъ знакъ на слабостъ, това е едно условіе за несполука. Ако не са приеме, че христіанството са движи напредъ и че черковното устройство на народитѣ върви съ врѣмето, тогава ний осждаме нашитѣ стремленія на несполука, на ничтожество. Защото ако рѣчемъ, че христіанството и неговото черковно развитіе са е задрѣло на седмьтѣхъ събора, ний, които имаме удобреніето на тѣзи съборы, не можемъ да искаме никакви измѣненія въ черковното си устройство, нъ трѣба да стоимъ тамъ и на това, дѣто сме си были въ началото, сир. безъ черкова и играчка на честолюбіята на чужды черковы. Търноиската Патріаршія като невяза въ учрежденіята на самыѣ съборы и Охридската като не е наша, ний трѣбува да са отрѣчемъ отъ съко опытаніе за народна черкова. Ний можемъ да искаме само въ силата на врѣменныѣ пужды и въ силата на това, че христіанството съкога е вървало въ черковныѣ си понятія и устройство заедно съ врѣмето и съ неговитѣ исканія. Само въ силата на това начало нашитѣ опытанія можатъ да иматъ сила и сполучность; само по неговата сила тий иматъ и своето оправданіе. Нека са радваме прочее на това, дѣто най послѣ стѣпаме на здравый и разумный пѣть и дѣто нашитѣ исканія намиратъ не само пълното си оправданіе, нъ и отварятъ ни пѣть къмъ такъизи черковно устройство, което оздравява по-добъръ напредъка ни въ духовно, нравственно и вещественно отношенія. Въ силата на това начало ний имаме право да измѣнимъ въ черквата си сичко онова, що е старо и несъгласно съ врѣмето и съ сегашното ни положеніе, когато безъ него ний трѣба да направимъ черкова по образецъ на 6-й и 7-й вѣкове. Приема ли това послѣднето нашій народъ и особенно приематъ ли го онези, които стоятъ на чело на черковныѣ работы

днесъ ? За народа си ний нѣмаме съмнѣніе. Сичкытъ му дѣла и заявленія показувать, че той не разбира да направя отъ черковата си калугерско учреждение отъ срѣднытъ вѣкове, нито вѣкъ да остави черковнытъ си работы въ рѣцѣтъ на едно съсловіе, на единъ классъ. Той иска черкова не само чиста отъ онѣзи съсловны честолюбія и властолюбія, нъ и съгласно съ условіята на неговый напръдѣкъ. Той никакъ не мисли, че черковата му трѣба да бѣде источникъ на прѣтѣсненія и прибѣжище на суевѣріята и на тъмнината. Отъ черковата си той чака добро и напръдѣкъ, а не зло и назадничьвость. Не можемъ да са съмняваме и за онѣзи, които сж начало на черковнытъ ни работы, защото доста фактове ны показватъ, че тый не мислятъ да оставатъ на старытъ порядѣцы и да не постѣпватъ напръдъ съ вѣрмето. Приеманіето на началата за народна черкова, за народенъ изборъ въ черковнытъ чинове и службы и нѣкои други устѣжки на вѣрмето ни показватъ, че и тѣзи хора не искатъ да са закрѣпять на онова, което не е за днешното вѣме. Наистина, привичката и привилегіята има надъ тѣхъ еще твърдѣ голѣма сила; нъ искорененіето на тѣзи устарѣли и гнилы понятія зависи отъ вѣрмето и отъ народната твърдость въ начало то на народната черкова, сир. черкова основана на напръдѣчны начала. Еще нѣколко години и раждата ще са истріе; еще малко твърдость и доброто ще надвѣе злото.

За да покажемъ на нашій народъ, че черковата е вървѣла и трѣба да върви съ вѣрмето и съ неговытъ трѣбованія, ний ще направимъ единъ краткъ обзоръ на исторіята на развитіето на христіанството, като почнемъ отъ ученіето и прѣмиснемъ на черковното устройство. Ний не ще бързаеме да говоримъ отъ себе си, додѣто не покажемъ фактоветъ.

— 0 —

Споредъ свидѣтелството на апостолскыя ученикъ Папія, Христовото ученіе състои отъ онѣзи слова и дѣла които са намиратъ въ първытъ три Евангелія и които обематъ причытъ, ученіето на горѣтъ за блаженствата и сичкытъ нравственны мысли, распрѣстнаты въ тѣзи Евангелія. Въ

това учение има още онѣзи догматы, които са развили
отъ сетивъ по извикване на вѣмето и които съставля-
ватъ днесъ капитала на христіанската черква. Исусъ
Христосъ твърди добръ усѣщаль това, когато казвалъ :
не придохоу разорити законъ, но исполнити. Обясненіята и
примѣрытъ на Богодухновенный учитель явно показватъ,
че Христосъ е искалъ да измѣни не самия законъ, а да
научи хората да го изпълняватъ по добръ. Онова, което
е установилъ Христосъ, то е да гледаме на Бога като
на добаръ баща и да изпълняваме неговый законъ не отъ
страхъ прѣдъ страшний наказатель, а отъ любовь къмъ
добрый нашъ отецъ. Въ отъ това учение до послѣдую-
щитѣ догматы има голѣмо растоѣіе. Христосъ искаше
да прѣроди хората въ тѣхнитѣ души, като ги накара да
ходятъ прѣдъ Бога въ правда и истина и като му са по-
коряватъ отъ любовь. Той не е мислилъ, до колко са
види отъ тритѣ първы Евангелія, да установява нѣкаквы
си догматы. Стремленія за догматизиране са заблѣжавать
у евангелиста Іуанна, въ днесъ за ученый свѣтъ е дока-
зано нѣщо, че четвъртото Евангеліе е написано подъ влія-
ніето на елинизма и за привлечение на еллитытъ къмъ хри-
стіанството. Въ това Евангеліе освѣтъ евангелската исто-
рія съдържають са слѣды отъ философіята на вѣмето,
безъ което обращаніе на еллитытъ не бы было възмож-
но. Въ аѣо четвъртото Евангеліе бѣше една стѣпка за
сближеніе на философскитѣ понятія съ Евангеліето, послани-
та на Апостола Павла, по-прѣдѣльны отъ това Евангеліе,
бѣхж необходимы за соединеніето на Христовото учение
въ едно цѣло, въ една система съ свой особенъ харак-
теръ, съ установены и опрѣдѣлены основанія за послѣ-
дующитѣ догматы. Въ първитѣ Евангелія не ще намерите
онѣзи силны доказательства за божественното происхожде-
ніе на Христа, каквыто са сръщать у Іуанна. Въ Іуаннѣ
не е творецъ на това учение; неговый творецъ е Павелъ,
кой пръвѣ исказа на свѣта, че Христосъ е воплощенното
слово Божіе. Като почева отъ грѣхопаданіето на челоуѣка
и като постановява догмата за разваляніето на челоуѣчес-
ката природа, апостола на язычницитѣ и вторый основа-
тель на христіанството изважда необходимостта за божія;
та помощь и постановява, че тая помощь е доставена намъ

отъ Христа, който е самото божествено слово. Божията помощ са дава на хората не за тяхнитъ дѣла, нъ за тяхната вѣра въ слово Божіе. Така са е свързало на система Христовото учение и са е обърнало на догматы чрезъ учението за грѣхонадението. Нанесина, това учение Павелъ не е измислилъ отъ себе си, както не е измислилъ и другитъ догматы свързани съ него; той го е зель готово отъ библията; нъ на сичко това той е прѣдалъ нова сила съ учението за вѣрата въ Христа, въплотението слово Божіе.

По диритъ на Павла и Іоанна Богослова Александрийскитъ отцы облякохъ евангелскитъ думы въ прѣдставленія философски, които отъ сѣтиъ са утвърдихъ на вселенскитъ събори и станахъ крае-уголни камъни на христіанството въ послѣдующитъ вѣкове. Че тая устѣпка на времето е станала, явно е отъ това, че Іерусалимската черква, която бѣше строга назидателка на евангелскитъ прѣданія, почете това движеніе за повращеніе къмъ язычеството и почена посече и повече да са дѣли отъ другитъ христіани, които приемахъ развитото учение.

Веднѣжъ тръгнала въ пѣтя на развитіето си, христіанската мысль не е можала да са запре на апостолскій символъ. Като остави Іудея съ Павла и съ неговитъ другари, новата проповѣдь са посерѣшна съ теоріитъ на гръцкитъ философи и съ гностическитъ мудрованія вслѣдствие на което са поченахъ онѣзи новы движенія напредъ, които са съгледватъ въ Евангеліето отъ Іоанна и въ учението на александрийскитъ отцы, които сж толкови учители на христіанството, колкото и философи. Въ времето на тоя периодъ въплотението слово са обраца на сынъ Божій и догмата за божеството на Христа и за Свята Троица са рѣзвива и влиза въ учението евангелско не само като естествено слѣдствие на цѣлото учение евангелско, нъ и съгласно съ прѣдставленіята на тогавашната философія.

Христіанскитъ учители не щатъ да припознаватъ, влияніето на философіята и на времето върху развитіето на христіанското учение; нъ голѣмото сходство на нѣкои философски понятія съ христіанскитъ догмы ясно показватъ това влияніе. Да отричаме това влияніе ще каже да отричаме една очевидность. Само постепенно развитіето на

Христовото учение то е доста да ни увѣри въ силата на вѣрмето и на неговитѣ трѣбованія. Защо Христовото учение не е установено въ Евангелието и защо са е изработвало то цѣлы вѣкове, додѣто са установи? Защото така го искало вѣрмето. Съкога, когато съ го искали нуждытъ на вѣрмето, то са е допълнявало и са е облачало въ таквызи формы, каквыго съ были по-яены за умственното състояние на хората и поблизкы до тѣхнытъ понятія. Така съ са развили и догматытъ за естеството на Исуса Христа, за неговитѣ воли, за Свяга Троица и сичкы другы. Ако не бѣше ги искало вѣрмето, тый можяхъ да си останятъ неразвити и ный можяхме днесъ да държимъ Христовото учение тый, както са прѣдстави въ първытъ три Евангелія.

Постепенното развитие на евангелскытъ догматы подтвърждава еще веднѣжъ постепенното развитие на челоувчeskата свѣсть. А отъ това слѣдува, че челоувчeskытъ тълкованія на божественнытъ истины такожде са измѣнявать и улущавать съ възвишеніею на тая свѣсть. Безъ да гледаме, че тѣзи тълкованія съ ставали отъ съборы и отъ патріарсы, ный не припознаваме, че тый са послѣдната дума на черковата и че никакво друго тълкованіе не е възможно. Като съставены отъ хора, съборытъ съ грѣшили сѣщо тый, както грѣшятъ и днешнытъ съборы, посвѣщавамы и просвѣщавамы по сжщый начинъ, какго и едповрѣменнытъ съборы. Ный приемаме това толкови по усердно, колкото повече си мыслимъ, че Христовото учение е учение за любовъ и за правда, и колкото повече сме увѣрены, че това състояние са достига съ съвършенствование и съ развитие на челоувчeskата свѣсть и на челоувчeskото разумніе. Приемаме погрѣшността на съборытъ, защото исторіята ни казва, че тѣхнытъ постановленія не съ ставали свободно, нъ по положеніята си на императорската власть и по другы подобны внушенія. За да постигне челоувкъ духа на Евангелието, трѣба да са подигне духомъ, а това не става изведнѣжъ нито пѣкъ безъ освобождение отъ кривытъ мысли и несвършенствата на прѣминалото вѣрме.

(Слѣдува)

ТЕАТРАЛНЫТЪ ПРЕДСТАВЛЕНІЯ ПО НАСЪ

— 0 —

I.

Не трѣба да бѣде чловѣхъ голѣмъ наблюдатель, за да види, че нашій българскій животъ не са развива правилно и естествено. Вслѣдствие на различни причины, условіята за подобно развитіе липсувать у насъ, и нашій животъ са слага не по вътрѣшнытъ условія, не съгласно съ състояніето ни и съ вътрѣшнытъ ни потребности, а по различни външны вліянія. Сичко въ нашій животъ са зи-ди не на свои самородны елеменсы и не въ естественъ порядкъ, а на привнесены элементы и какъ дошло. Отъ тая страна нашій животъ прилича на едно купище отъ различни предмѣты, натрупаны какъ дошло и събрани безъ съкаквѣя цѣль, безъ съкаквъ планъ. Съкы бърза да хвърли нѣщо на това купище, за да го увеличи; нѣ ако му поискать отчетъ, защо хвърга това, а не друго нѣщо, той той не ще може да ти отговори друго освѣтъ, че това му са аресва или че това го има у сичкы народы, та трѣба са вмѣкне и у насъ. Нуждытъ на нашій животъ не сж слѣдствие на вътрѣшна необходимостъ, на таквази необходимостъ, която са появява вслѣдствие на нашето движеніе на прѣдъ къмъ пробужданіе; повечето отъ тѣзи нужды сж донесены отъвънъ, слѣдователно искусствены сж. Тия сж са появили защото сме поченжли да имъ съзиждаме удовлетворенія, да приемаме чужды обычаи и дѣла и да ги изпълняваме у насъ. Самобытнытъ ни нужды и подобнытъ удовлетворенія сж непознаты у насъ. Съкы кто тича на-кънъ за наука и за работа, прѣди да е разбралъ тука условіята на живота на народа си, прѣди да си е помыслилъ за истинскытъ му нужды; той лесно усвоява чуждото и са мѣчи на връщаніе да прѣсади въ отечеството си опова, което му привлекло повече симпатіитѣ, и прѣсажда го на землището на българскыя животъ безъ да си помысли — да ли е то толкози нужно за насъ и да ли е днесъ нужно, или неговото прѣсаждане трѣба да стане слѣдъ 20 години. Отъ това неестественно развитіе на нуждытъ ни излезя и отчететвіето на какво годъ единство

въ тѣзи нужды и въ тѣхното удовлетвореніе. На едно мѣсто мислятъ тѣй, на друго иначе. На едно мѣсто работятъ по единъ начинъ, на друго — по другъ, макаръ въпроса да е сѣщій. На едно мѣсто работятъ за удовлетвореніе на таквази нужда, която трѣбаше да са потява еще дълго врѣме, и за нея забравятъ другитъ които трѣбаше да са удовлетворятъ незабавно. На друго мѣсто главнитъ нужды стоятъ на задній планъ, а малкитъ поглѣщатъ сичкото вниманіе и старанія на общинитъ или на гражданетъ. Нийдъ не са срѣща стараніе — да са опрѣдѣли, кое трѣба да са върши днесъ и кое трѣба да оставимъ за по сетиѣ. По нѣкадъ сичко вършимъ изведнажъ и нищо не достигае; а по нѣкадъ нищо не вършимъ, сичко оставаме на случая. Не ще прочее удивленіе, че живота ни прѣдставлява твърдъ малко смисълъ и че улучшенията въ него ставатъ твърдъ тежко, забавно и надребно. Не е за чудяніе, че въ него сичко е случайность, подражаніе, мода, а не вътрѣшно условіе, не вътрѣшно съдържаніе.

II.

Искате ли доказателства на горѣказанното?

Тѣй сѣ много, нъ азъ ще ви прѣдставя само едно — страстьта къмъ театралнитъ представленія по насъ, тая съ нищо неоправдавана страсть. Дълго врѣме нашитъ читалища не знаяхъ какво да правятъ и за какво да са заловятъ. Тѣй поставяхъ сѣбъ кѣвы задачи за своята дѣятельность и писахъ върху това обширни уставы. Тѣй много врѣме тълкувахъ че трѣба да служатъ за распространеніе на прочитаніе въ нашій народъ, да работятъ за свѣстѣваніето на различнитъ части на нашето отечество и да бждѣтъ силна поддържка на българската книжевность. Нъ отъ сичко това не излѣзе нищо друго освѣтъ равнодушіе, небрежность и двоеніе. Присаденитъ на нашата земя читалища не и мѣрихъ достатъчно храна, да са заловятъ както трѣба. Отворихъ са тѣй съ горѣшина; нъ когато са мина модата имъ и доде редъ до работа, тогава начнахъме да ги напускаме. Серіозната имъ дѣятельность не бѣше по вкуса ни. Това докара читалищата до състояние на заспалость, когато изведнажъ ново вдѣхновение ги пробуди и развърза заспалитъ имъ чувства. Ако читалищата немогатъ да слу-

жѣтъ за горѣказанитѣ цѣли, не можѣтъ ли да послужѣтъ за друго? За чуждеземно учреждение, чуждеземна дѣятельность трѣба, и читалищата бържѣ са обрѣнахъ на театри и на заведения за развлечение. За да закрѣпимъ едно заеманіе отъ вѣтъ, ный побързахме да заемемъ и друго. За да закрѣпимъ една мода, побързахме да заемемъ друга. Днесъ имѣа читалище, което да не са похвали съ едно двѣ прѣдставленія въ годината и да не извѣсти прѣзъ вѣстнищитѣ, че публиката е останѣла много благодарна отъ зрѣлището и ржкоплѣскала на искусството на играчитѣ. Прѣдставленіята ставяхъ обыкновенны нѣша въ нашия животъ. Тѣй имѣтъ между насъ много привърженицы и распространители. Тѣй са стремятъ да са обрѣнатъ на обща пужда на българетѣ. Нѣ пита са, имѣтъ ли си оправданіето между насъ? Врѣме ли е да мыслимъ за тѣзи работы отъ сега? Струваме ли добръ като създаваме таквызи пужды въ нашій животъ и като затуляме съ тѣхъ другы, които сѣ и по настоятелни, и по разумны? Ный търсихме какво годѣ оправданіе на тѣя мода между насъ, ный търсихме какво годѣ основаніе за въвождѣніето ѣ въ нашій животъ, и не намѣрихме. Тя и неможе да има основанія, защото е мода, капризъ. Тя и не обрѣща вниманіе на това, да ли ѣ прилича да са явява по нашия мѣста, въ нашего общетсво. Тя не мысли и да ли ще ползова, или ще повреди онѣзи, които ще забавлява. Тя са поражда въ главата на нѣкого, който е гледалъ театрата по другы мѣста, който аресва тоя родъ развлечение, или който иска да покаже, че и той върше нѣщо, и отъ него прѣдава са на много другы, оарѣща са на дѣлю и привлача нѣколко новы привърженицы, които почеватъ да тичагъ къмъ нея, да я дирятъ, да ѣ струватъ честь и да я пратятъ свой любезенъ пріятель, свой другарь. Сякъ онѣзи които не сѣ ни помислили за читалищата, додѣто послѣднитѣ са държатъ въ прѣдѣлыгъ на серіозната дѣятельность, ставатъ горѣща тѣхна поддрѣжка само и само за прѣдставленіята. Много другы, които никога не сѣ питали дѣ е читалището, тичатъ на прѣдставленіята му и намиратъ вратата му. Така модата става обычай и живота ни получава едно чуждо пѣстрило, което го строзява повече и го прѣви да не прилича нито на себе си, нито на чуж-

ды нѣкой образъ. За прѣдставленіята ный забравяме онова, което е по нужно за народа ни днесъ; за забавленіята ные забравяме онова, което е важно и което нека усилія и трудъ. Ный оставяме училищата си безъ правственна и матеріална помощъ; ный оставяме общинныѣ и общественныѣ си работы неуредены; ный оставяме безъ удовлетвореніе другы толкови пужды отъ първа важность; ный забравяме нашата сиромашія и простота, — бѣгае къмъ театрата! какво лекомисліе! ный не щемъ да си помыслимъ върху това поне — имаме ли излишни средства за театрата, или откъсваме отъ хлѣба си, отъ най необходимото си за тѣзи зрѣлища. Ный не щеме да знайме и до колко сме приготвени умственно за подобны забавленія. Ный искаме театра, та было що было. На ли има по другыѣ мѣста театра; у насъ защо да ги нѣма? Нима ный не сме народъ? Нима ный не чуваме какво казвать за театра, че той е добро училище за народитѣ? Защо да нѣмаме и ный таквози училище, когато то ще ни помогне да са свѣстимъ и да са исправимъ въ нашиѣ недостатъцы? И въвождаме ный прѣдставленіята у насъ, и мѣчимъ са да ги направимъ по чести за по голѣма ужъ полза, — мѣчимъ са по усърдно, че съкога поставимъ за цѣль на прѣдставленіята нѣкакво благодареніе. Ный обявляваме, че прѣдставленіето става въ полза на нѣкое заведеніе, и са радваме, че спомагаме на едно добро, на едно полезно дѣло. Тѣй правять по чуждыѣ мѣста, тѣй правимъ и ный. Нѣ че ный не са намираме въ сжщыѣ условія съ другыѣ народы и че условіята като са различни трѣба и дѣлата ни да бѣдѣтъ различни, за това не са gryжемъ. Ный не испытваме да ли е полезно за единъ народъ да има театра прѣди да има училища, промышленность, търговія, богатство, черкова, болница, гробища, общинско устройство и колко годъ сиосенъ поминѣтъ. Ный не са gryжемъ да издиримъ да ли тѣй сж захванѣли другыѣ народы, или театрата сж дошли слѣдъ богатството, устройството и развитіето. Ный не щемъ да си дадемъ отчетъ, кое отъ двѣтъ е по нужно: царвулитѣ ли, или гайдата. Ный имаме и ще имаме прѣдставленія, защото тѣй ны еглендисвать и не искать отъ насъ ни рѣзмышленіе, ни работеніе; ный ще ги имаме, защото повечето отъ насъ на-

мирать въ тѣхъ удовольствіе и интересъ или като играчи или като зрители. Нъ какво ще излезе отъ това? Тука е въпроса, тука е рѣшеніето. Надъ това ный трѣбаше да си помислимъ прѣди да са пустнемъ на театра по подражаніе на другыѣ народы; отъ това трѣбане да почнемъ, ако искаме да не ны окайва потомството, като глауавы, които не знаили да държатъ живота си въ надлежащій пѣтъ, нъ го искривили въ пѣтекыѣ на несвоевѣрненны нововведенія, — и като невѣщи, които поврѣдили цѣль народъ и бѣдѣщето му съ своето невѣжество. Прѣди да вършимъ нѣщо, прѣди да бутаме обществото въ нѣкой пѣтъ, къмъ нѣкои нововведенія, ный трѣба да испытваме — добро и своевѣременно ли е това нѣщо, или не, и днесъ ли трѣба да трѣгнемъ по този пѣтъ или подырѣ много години. Ако не правимъ тѣй, сѣстояніето ни никога не ще са улучиши и въ живота ни никога не ще има гармонія. Нѣкои страны по не нужны за живота ще са развивать бържѣ, а другыѣ ще са сдущавать отъ недостатѣкъ на сили и средства. Ный може да станемъ тогава акторы, прѣди да станемъ граждане и хора въ нѣлень смѣсь; ный може да харчимъ много пары и врѣме за театрата си, а на училищата си да гледаме по хладнокрѣвно; ный може да изучимъ сичкыѣ хубости на театрата, както и репертуарыѣ иѣтъ, — прѣди да знаемъ нашыѣ общественны и челоувѣчески дѣлжности. Ный може да са прѣдаваме на по тънкыѣ удовольствія на театрата, а въ сичко друго да си останемъ дебели хора, дебели и въ вкусовѣтъ, и правыѣ и въ мыслыѣ. Нъ сичко това не ще ли бѣде и печално и вредно.

III.

Въ театралныѣ игры, слѣдовательно, ный видимъ едно зло, една опасность за нашъ народъ, въ днешното му сѣстояніе, и въ името на тая опасность ный си позволяваме да обрѣнемъ свѣтътъ си къмъ младыѣ и да ги помолимъ да са отрѣкжѣтъ отъ този родъ удовольствія за нѣколко врѣме, — до тогава поне, додѣто са поустрои ѣ въ по важного на живота си и додѣто са понзидгнемъ и умственно и матеріално. Това ще бѣде една малка жертвица отъ тѣхна страна, нъ таквази, отъ която могатъ произлезе богаты сѣтѣны за народа ни. За да напрѣвимъ пуждата за тая жыр-

твина по явна, ный ще разгледаме театрата отъ тѣзи страни именно, които са даватъ за най голѣмы тѣхны достоинства. Ако пыташь привърженцытъ на театрата, тый ще ти кажѣтъ, че театрата не сж прѣсти зрѣлища, нъ четый иматъ висока нравственна цѣна. Тый ще ти кажѣтъ, че театрата сж най доброто училище за нравственно исправленіе на обществото. Като прѣдстав яватъ образно достоинства и пороцытъ на чловѣчеството, театрата правятъ хората да са оглеждатъ и да са поправляватъ. Нъ това утвържденіе като съдържа малко истина за другытъ народы, които сж по развиты отъ насъ, за насъ е съвсѣмъ лъжовно. Ако голѣмата часть отъ публиката у другытъ народы търси едно просто развлечение въ театрата; колко повече ще гледаме на театрата съ таквози око ный, които сме несравненно по просты и по невѣжественны. За да извлѣче нравственна полза, отъ театрата, зрителя трѣба да вниква въ вѣтрѣшный смисълъ на пиесата, въ нейната идея. Нъ това ли търсятъ нашиѣ зрители въ прѣдставленіята? Това ли мислятъ като омиватъ на театрата? Не търсятъ ли просто развлечение и смѣхорин? Не търсятъ ли хитры думы и смѣшны положенія у геронты, за да са позабавятъ? Ный сме прислушивали прѣглеждали какво впечатленіе производять прѣдставленіята върху зрителитъ въ Цариградъ, Руссчюкъ, и другадъ и сѣкога сме виждали, че театрата за тѣхъ е *караванъ* въ по приличенъ видъ. Ный сме са взирали и сме виждали, че серіознытъ роли и характери минаватъ незабѣлжени, а смѣшното и забавното са слуша и гледа съ пълно вниманіе, — не за поученіе, а за смѣхъ, за забава. На това, на което най много трѣба да са обръща вниманіе, защото ще ны даде нѣкоя права мисль, нѣкое здраво правило, на него сичкы са прозѣватъ или сичкы приказватъ по между си. Зрителитъ го прѣпущатъ безъ вниманіе сжщо тѣй, както нѣкои читатели прѣпущатъ по серіознытъ и трудны членове въ бѣстницытъ. Ума на зрителитъ не е приготвенъ за серіозното, за вѣтрѣшното, за идеята. Той трѣси лекото и смѣшното, като прѣпуща сичко друго безъ вниманіе. Най напръгнато вниманіе са дава на онѣзи мѣста, които сж двусмысленны, които даватъ пища на грубата фантазія. Ный призваваме онѣзи, които сж наблюдавали дѣйствиете на театрата върху нашата публика, да кажѣтъ не е ли тѣй. Нъ когато театрата не ны ползovať защото не сме

дорастахъли до тѣхното истинско разбираніе, защо сме са заловили да ги въвеждаме у насъ и да полагаме за тѣхъ такъвызи старанія, какъвто не сме полагали и не полагаме за никаква друга отъ общитѣ си работи? Онова което не е полезно, то е вредно. Вредны сж прочее и прѣдставленіята за насъ днесъ, защото ни отнематъ врѣмето отъ по полезны занятія, защото ны научаватъ на лекомысліе и защото затулять други по важны нужды и ги оставятъ безъ удовлетвореніе. Далечъ отъ да сж полезны за нравитѣ, тый сж такъвызи удовольствія, които ный не трѣбаше да знаемъ еще дълго врѣме. Тый научаватъ народа да търси скъпны удовольствія и да ги купува съ ущербъ на истинскитѣ си нужды, съ вредъ за правилното и постепенното си развитіе. Прѣди нѣколко мѣсеца единъ французинъ издаде съчиненіе, въ което доказва че една отъ главнитѣ причини на растленіето на французскитѣ нравы и на послѣдното паданіе на Франціѣ были театрата и оная распустеность, която тый прѣскатъ. Нъ нататкъ отиваме и ный, като тичаме къмъ работи, на които ни ползата, ни вредоветѣ разбираме.

За днешното умственно състояніе и добритѣ театра сж безврѣмени и, като сѣко безврѣменно нѣщо, вредны. Нъ има и друго. По насъ играятъ, сичко що имъ са прѣдстави или що прѣведе нѣкой празденъ ученикъ. Ный сме видѣли да прѣдставляватъ френскы водевилы, съ френека любовь и съ френскы любезности за поученіе на Българскый народъ. Понятно ли е това и нѣжны послѣдствія ли ще докара? Нѣколкото піесы на българскый языкъ като не сж позволены на сѣкадѣ, играчитѣ са благодарятъ съ онова, което намѣрватъ или което имъ прѣпоручи нѣкой любитель. Пытаме сега: има ли нашій народъ потребба отъ такъвызи угощенія чужды за неговый stomachъ? Можатъ ли тый да докаратъ нѣкаква полза? Фактоветѣ сж прѣдъ очитѣ ни и ума ни въ главата да гледаме. Мнозина оставятъ здравата и полезната дѣятелность, за да са прѣдаватъ на игритѣ или на тѣхното зрѣлище. Ный гледаме ученицы да си оставятъ занятіята зарадъ игритѣ; ный виждаме много млада да поставятъ за главна задача на живота си служеніето на театрата; ный виждаме много други да са развращаватъ само и само защото са запознаватъ съ театрата и съ тѣхный животъ задъ пердето. Вътрѣшного на театрата крые голѣмъ

развратъ и за най образованыѣ народы ; за насъ то е дваѣ по лошо. Ния не щемъ да расказваме подробно за развитіето на нѣкои развратности вслѣдствіе на несвоеврѣменныѣ и неумѣстныѣ театралны игры по нашѣ градища. Толкова само ще кажемъ, че въ събраніята си за ренетици нашѣ млади сѣ научихъ единъ отъ други и на попійване, и на много таквози, което инакъ не щѣхъ да знаятъ еще дѣлто врѣме. Подырь удовольствіята на играта много отъ тѣхъ поченахъ да гледать на работата си съ омързение, защото грубата имъ фантазія почена да лети по сферитъ на мечтаніята. Лесны, веселы и шумны, театралныѣ игры отнехъ охотата за трудъ и за положителны работы. Съкы като си въображава, че може да стане или е станалъ вече искусень играчь, другата чу работа са види низка и нестойна за неговата художническа натура, така и тѣй малката практичность на нашитъ млади са исхаби еще повече и ный добыхме купове художницы театралны, безъ да инаме хора за достоинства на чуждыѣ театра между насъ !

IV.

Нашитъ любители на театрата правятъ нѣкаквы съображенія за нуждата да има и у насъ театрасны прѣдставленія. Нека разгледаме до колко сѣ основателны тѣхныѣ доводы. Първото съображеніе е това, че съ посредството на прѣдставленіята събиратъ са пары за други полезны работы. Слѣдователно, прѣдстаелніето не само не затуляло другыѣ нужды, нъ еще помагали за тѣхното удовлетворение. Резона е добъръ, нъ плитъкъ. Ния искаме да прекриваме една яма съ една торба прѣстъ. Ный разваляме ума и правыѣ на цѣлъ народъ и послѣ казваме, че сме извадили 20 лиры за еди-кое полезно дѣло. Нъ кажете ми, кое е по голѣмо : да развратимъ единъ народъ ли, или да помогнешъ на нѣкое училище съ 20 лиры ? Ако са ризивать народыѣ така, защо не са прибѣгва и до карагозчицкыѣ ? Тогава по много пары ще са събержтъ за училищата и за другыѣ общы нужды — Ный не можемъ да оправдаимъ такъвъ начинъ за дѣйствиe и по други причины. Ако 20 лиры са спичелвать чрѣзъ прѣдставленіята за училището, двойно количество са загубва на разноскы подырь театро. А сичко това са отнема отъ

обществото, сичко това намалява богатството на народа и затваря вратата на правитѣ приношенія за общеполезнитѣ работы. Който е далъ и дава на театра, той май мжчно дава направо на училището и на други потребности работы. Това ли е сега ползата — да измжкваме отъ народа три, а да употребяваме за работа едно и да затваряме вратата на приносъ по длъжность, по обязанность?

Казуватъ ни еще, че ако нѣмаме свои театра, много български пары ще отиватъ на чуждитѣ зрѣлища, защото много отъ нашитѣ щѣли да бѣгатъ по чужды театра. Нъ и това не може да оправдае поне колко-годи съществуваніето на театралны представленія между насъ днесъ, защото загубитѣ на нѣколко пары не чинатъ нищо прѣдъ загубитѣ, които произлизатъ отъ театрата за цѣль народъ. Ако ще губятъ по чуждыгѣ театра, ще губятъ само нѣколко души и то въ таквызи само мѣста, дѣто има чужды театра; цѣль народъ не ще губи зарадъ тѣхъ.

Привождатъ ни за примѣръ Влашкитѣ Българе. Тый правятъ театралны представленія; ный защо да нѣмаме? Нъ не е ли срамота да гледаме другитѣ, и да правимъ като тѣхъ, а не да са съвѣтваме отъ положеніето и средствата си? Онова, което правятъ отерѣщнитѣ българе, то не е за нашитѣ уста хапка.

Най послѣ, привождатъ ни отохтствието въ ншій животъ на публичны увеселенія и събрания. И да бѣше истина това, пакъ остава да попытаме: отъ театрата ли трѣба най напредъ да захватимъ? Нъ то не е истина. Ный имаме похвалнитѣ обычаи на прародителитѣ си да са събираме по къщата, да са гощаваме и да са забавляваме съ приказки и съ други невинны игры. Защо не са ползоваме отъ тѣзи обычаи, ами трѣсимъ други чужды, които ны вредятъ?

Слѣдува отъ нашата точка на зрѣніето, че театрата не докарватъ днесъ нищо друго, освѣнъ вредове на нашій народъ. А това ни кара да ги осѣдимъ безбоязненно и да наречемъ вредителны онѣзи хора, които ги удобряватъ, насърджатъ и съставляватъ. Може нейдѣ да прѣувеличаваме, може и да грѣшимъ въ поглѣдытъ си; нъ това сж нашитѣ убѣжденія, това сж нашитѣ мысли. До сега ный не сме видѣли у Българскитѣ представленія таквози нѣщо, което да ны показва, че ный мыслимъ криво. Ако по случай имаме криво и ни покажатъ това, ный ще бѣдемъ много благодарны.

ПО ИСТОРИЯТА НА СЪЕДИНЕНИИТЪ ЩАТЫ.

(Вижедъ брой 16, год. II).

НОВА АНГЛІЯ

Поселеніе Новыи Плимутъ.

— 0 —

Іаковъ I, Англійскый царь, като раздѣли американскыѣ земи на двѣ части, съверната даде на една компания въ Плимутъ и въ Бристолъ. Първыѣ опытанія за поселеніе въ Нова Англія станѣли на 1607; нъ мѣсто-то като са показало сураво, колонистыѣ го напустили. Въ 1614г. капитанъ *Смитъ* пристава на тѣзи брѣгове съ два корабля и състави картата на странѣхъ. Описаніята бѣхъ живы, нъ колонисты не са намѣрихъ. Глѣстыѣ горы, не толкози плодородната земя и дивыѣ жители не можахъ да възбудѣтъ голѣмъ ревность за поселеніе въ тѣзи мѣста. Трѣбаше да са яви по силнѣ причинѣ, та да принудѣ Англійцыѣ на прѣселеніе. Тая причина бы вѣрата. Религіозныѣ притѣсненія дадохъ на прѣселенцыѣ онзи куражъ и онова постоянство, които надвиватъ и най голѣмыѣ затрудненія и мъжы.

Реформаціята като проникнѣла въ Англіѣхъ, тя внесла съ себе си не само чувствата на Лютера и на другыѣ прѣобразователи; въ Англіѣхъ са распространили и мнѣніята на Калвина, на този республиканецъ въ черковното устройство. За да тури край на това черковно дробеніе, Царица *Елисавета* издаде законы, които установявахъ полукатолическото и полупротестантското черковно устройство въ Англіѣхъ и които запрѣщавашъ уклоненіето отъ установеныѣ редове и богослуженіе. Това не са ареса на онѣзи отъ Англійцыѣ, които искахъ едно по дълбоко прѣобразование. Тый отхвърлихъ черковныѣ обряды, като челоувѣчески измыслицы и нарѣкохъ себе си *Пуритане* (чисты). Тѣхното правило бѣ, че не трѣба да са слуша и прави нищо, което не е казано въ Евангеліето. Трѣба въ сичко да ся слѣдва Божіята дума. Не трѣба да гледаме, че Евангеліево не отхвърля единъ обычай; трѣ-

ба то и да го установява и оправдава. Това правило не бѣше нищо друго освѣнъ отричаніе на черковнѣтъ власть на духовнѣтъ; това бѣ цѣлната свобода на съвѣстѣтъ и на мнѣніята.

Проповѣданы отъ катедрытъ, тѣзи мнѣнія напѣлвихъ Англія и привлекохъ къмъ пуританетъ голѣма честь отъ народа. Тогава духовнѣтъ са подигатъ срѣщу пуританѣтъ, обвиняватъ ги, че ужъ искатъ да съсиятъ съществующія порядѣкъ и въорѣжаватъ срѣщу тѣхъ правителството. За зла честь свѣщеннѣтъ права на съвѣстѣтъ и на разума тогава не са разбирахъ. Англійскѣтъ черковници не бѣхъ по малко фанатицы отъ католицѣтъ. Англійската черкова поиска истребленіето на еретицѣтъ пуританы и привлече на своя странѣ правителството, което са оскърбяваше отъ пуританското равенство и свобода. Тѣжки наказания поражавахъ прѣдводителитъ, нъ пуританската ревностъ повече са расплаваше. Тѣй намразихъ Англійска-та черкова до толкози, щото вече не можахъ да чуѣтъ името на никакъвъ черковенъ авторитетъ. Тѣй са устрои хъ черковно по единъ начинъ чисто республиканскы, съвършенно свободенъ. Мѣкѣтъ увеличи хъ числото на тая секта; въ 1536 парламента ги брои съ десетины хиляды и съ готви да ги изгони изъ отечеството имъ. Въ парламентскѣтъ разискванія за това са издигатъ нѣколко гласове въ подѣжъ на умѣрнѣностѣтъ; нъ царцата ги накарва да замълчатъ. Парламента издава единъ законъ, споредъ който са наказваше съкъй, който не са яви на черквѣтъ прѣзъ цѣлъ мѣсець. Освѣнъ това подозрителнѣтъ въ вѣрата трѣбаше да са пытатъ чрѣзъ клѣтва, каква имъ е вѣрата. Съкъ пуританпѣтъ, ако не са раская въ продълженіе на три мѣсеца, принуждава са да и пустне отечеството си; и ако са повърне отъ изгнаніето, той са погубва като разбойникъ, безъ молитвы отъ духовенството.

Въ вѣрмето на Іакова I пуританетъ поискахъ да имъ са даде поне правото да са събиратъ и да разискватъ свободно; нъ тоя ревностенъ къмъ Царската си власть царъ имъ отказа, защото виждаше, че въ тѣзи събранія има и политическа страна и че въ тѣхъ не ще са забавятъ да разискватъ и политически въпросы. Притѣснены отъ събѣдъ, нѣкои отъ пуританетъ оставихъ Англія и са поссе-

лихъ въ Голландія, дѣто сичкы са ползовахъ съ свобода-та на съвѣстѣта. Тука тый живѣхъ нѣколко врѣме въ неизвѣстность; нѣ когато видѣхъ, че числото имъ са намалява и че така може да са довършхъ и да загулихъ правата вѣра, която държхъ, тый рѣшихъ да са прѣселихъ на нѣкоя англійска земя, дѣто ще имъ бѣде възможно да проповѣдхъ ученіето си и да избѣгхъ отъ гоненіята на епископхъ. Тогава имъ са прѣдставя въ ума Америка и тый са рѣшаватъ съ мажы и готѣмы теглина да са прѣселихъ на нейхъ земи.

Нѣ прѣди да тръгнхъ за новото си отечество, тый са погрыжили да си уздравѣхъ свободата на вѣрата. Іаковъ посрѣщилъ тѣхнхъ намѣренія съ благоволеніе и побързалъ да имъ даде обещаніе за вѣротърпимость. Въ 1620 год. около 100 души отъ тѣзи прѣселенцы за вѣржъ тръгнахъ отъ Англиѣ за Виргиніѣ; нѣ капитанина подырь много забикалянія гы изважда на едно мѣсто, което влазидо въ земята не на Виргинія, а на Плимутската компанія. Отъ какъ прѣгледали околнѣстѣта, тый са поселили на единъ мѣсто, което нарѣкли *Новый Плимутъ*. Нѣ еще прѣди да излѣзатъ на сухо, прѣселенцыхъ подписали помежду си съгласіе, какъ ще живѣхъ на новото си отечество, дѣто нѣма ни законъ, ни право, ни сѣдове. Въ този достопамятенъ актъ тый казватъ, че като сж прѣдприели въ слава Божія и царска далеко пѣтуваніе, тый са обвързватъ прѣдъ Бога и единъ прѣдъ другы да бѣдхъ съединены въ едно политическо и гражданско тѣло, за да можхъ така да поддържхъ помежду си добъръ редъ и да достигнхъ прѣдположенхъ цѣль. Споредъ този актъ тый са общаватъ да наредѣхъ таквыи законы, учрежденія и редове, каквыто имъ са видѣхъ за добры.

Началото на заселяваніето было много трудно. Зимата по тѣзи мѣста е много по силна отъ зимата на Англія. Освѣнъ това, и тука направили труда общъ, отъ което прѣселенцыхъ испаднхъли въ сѣстояніе да умрѣхъ отъ гладъ и отъ сирманія. Тый си поправили сѣстояніето само тогава, когато си раздѣлили земитъ и сѣкый поченихъ да работи за себе си. Тогава поченихъ да работятъ и дѣцата и женхъ, и колоніята захванала да правѣ доста голѣма търговія съ храна.

Между прѣселенцытъ като имаше пълно равенство тѣхното общественно-политическо устройство бѣше чисто демокравическо. Управленіето са избираше съ общо гласоподаваніе и състоеше отъ единъ съвѣтъ отъ цѣль души и отъ народното събрание, на което присѣдствовахъ сичкытъ възрастны колонисты. По сетнѣ, когато колоніята са расшири, събраніето поченъ да става отъ прѣдставители, избрани за една година.

За да уздравѣтъ това управление, колонистытъ испросили отъ Плимутската компанія единъ патентъ, който имъ позволява да са поселятъ на това мѣсто и да са ползватъ отъ свободноститъ на компаніята. Така са е основа първата колонія въ Нова Англія.

2 МАСАЧУСЕТСЪ.

Втората колонія въ Нова Англія е *Масачусетс*. Тя е отъ сичкытъ най важната, защото още отъ начало е била водител на политическо-то движеніе въ Сѣдинены-тъ Щаты.

И *Масачусетс* са е населилъ отъ Пуритане. Гоненіята за вѣрж като не прѣставали въ Англія, нова дружина за прѣселеніе въ Америка са е появила и поискала отъ Карла I удобреніе не само за прѣселеніе, нъ и за свободно управление. Въ 1629 г. тѣзи правдини са устѣпили съ хартія, на една компанія. Членоветъ на компаніята ще си пореждатъ самы законытъ, безъ да искатъ за тѣхъ царското утвържденіе. Само това ще са гледа тѣзи закони да не сѣ противны на държавнытъ. Благодареніе на това търговско устройство на колоніята, *Масачусетс* са е ползвалъ съ голѣма вътрѣшна свобода.

Щомъ пристигнали въ Америка, прѣселенцытъ подписали едно съгласително и пристѣпили да са наредѣтъ черковно. Тѣй си избрали единъ пастыръ, единъ проповѣдникъ и единъ пресвитеръ чрѣзъ ржкополаганіе на сичкытъ. Тѣй установили общественното си богослуженіе, което състояла само отъ проповѣдь, безъ литургія и причащеніе.

Това съвършенно отдалеченіе отъ англійската черкова уплашило нѣкои отъ прѣселенцытъ и ги накарало да са събиратъ на особно и да правѣтъ богослуженіе по реда на тая черкова. Нъ ревностнытъ пуритане не погледнали

на това съ добро око и отъ притѣсненны за вържъ станѣли самы притѣснители. Тый и товарили другаритѣ си отсѣпаницы на кораблитѣ и ги вържли въ Англіѣжъ.

Религіозныѣ гоненія въ Англіѣжъ увеличавали числото на прѣселенцыѣ; въ Америка прѣминѣли хора отъ горне състояніе. Нѣ таквызи хора не си рискуватъ живота и имота за основаніето на колоніи, безъ да са управляватъ самы. Да имъ са проваждатъ законы отъ съвѣта въ Лондонъ, това имъ са виждало като робство. За това тый поискали отъ компаніята да са посели и тя въ Америка, ако иска да са ползова съ правдиныѣ си. Компаніята незнаеше що да прави, нѣ най сетнѣ са рѣши да прѣмине въ Америка. Отъ членовѣтѣ и са избрахъ чиновницыѣ и губернатора.

Въ първыѣ години, слѣдъ прѣнасяніето на компаніята въ Америка, избираніята ставашъ споредъ хартіята, сир. отъ събраніето на акціонерыѣтѣ. Нѣ когато събираніето на сичкыѣ собственицы станѣ невъзможно; то отъ 1634 год. плантаторыѣтѣ поченѣхъ да си избиратъ прѣдставители, за да ги прѣдставляватъ въ събраніето.

Тѣзи прѣдставители направили рѣшеніе, което обрнѣло колоніята на прѣдставителна демокрація. Тый постановили, че събраніето имъ, заедно съ губерниатора, е върховната законодателна власть на колоніѣтѣ; че това събраніе ще са сходя четири пѣти въ годишната; че то ще са свыква отъ губерниатора, нѣ ще са распуца съ удобреніето на по многото членове; че данцыѣтѣ и чиновницыѣтѣ ще са опрѣдѣлятъ само отъ събраніето; че само отъ него ще зависи распорѣжданіето съ общитѣ земи.

За да не са обрне срѣщу народа властью на оуѣзи, които е избралъ самъ той, въ 1639 год. събраніето рѣшава щото сичкыѣ службы да бѣдѣтъ едногодишны. Слѣдъ една година съкы трѣба да напустне общественната си служба и на мѣстото му да са избере друго.

3 РОДЪ-ИСЛАНДЪ, ПРОВИДАНСЪ.

Отъ религіозныѣ гоненія въ Англіѣ излѣзе основаніето на *Ню-Плмутъ* и на *Масацусетсъ*, а отъ гоненіята на американскыѣ пуритане излѣзе основаніето на колоніи *Родъ-Исландъ* и *Провидансъ*. Въ 1631 год. единъ отъ

колонистытъ на *Масачусетс* прогласи свободата на съвѣстѣта, като доказваше, че на съдъищата не е дадено да надзирвать съвѣстѣта, а само да наказвать прѣстъпленіята. Споредъ този проповѣдникъ, *Рожера Вилліама*, голѣмо насиліе на свободата е да принуждавать челоувѣка да вѣрва, както вѣрвать другытъ. Да теглимъ въ черковата оногози, който не вѣрва въ нейъ и който нейъ ище, това е да налагаме лицемѣріе. Такъози смѣло ученіе не можило да угоди на фанатическытъ пуритане, и младый проповѣдникъ са принудилъ да остави отечеството си и да побѣгне при туземцытъ, които го приели добръ и му дали мѣсто да паправи ново поселеніе за своитѣ едыномысленници. Въ 1636 той основалъ градъ *Провиданс*, дѣто намѣрили прибѣжище сичкытъ притѣснени съвѣсти. — Чудно е това религіозно гоненіе у пуританетѣ, които довчера выкахъ срѣщу него и го осждахъ; нъ това е вѣчна-та исторія на сичкытъ политическы и религіозны партии, отъ притѣснени да ставать притѣснители. Така ще бѣдесъ нашето духовенство, което довчера выкаше срѣщу притѣсненіята на *Фенеръ*. Еще много врѣме ще са мине, додѣто хората са наредѣтъ по единъ начинъ, съгласенъ съ евангеліето, съ истината и съ свободата.

Слѣдъ нѣколко години новы религіозны смущенія принудихъ друга часть отъ жителитѣ на *Масачусетс* да търсѣтъ мѣсто за поселеніе; по ходатайството на *Рожера Вилліама* тѣй получили отъ *Туземцытъ* хубавый островъ *Родъ-Исландъ*. Управленіето на тая колонія бѣше просо и заето отъ *Вѣтхый Заветъ*. То състояше отъ единъ еждія и отъ трима старцы — съвѣтници. Подиръ двѣ години обаче управленіето са измѣни, защото колоніята порастихъ. Народното събраніе рѣши о единодушно, че управленіето трѣба да бѣде демократическо, сир. въ властѣта на колонистытъ плантаторы ще бѣде да постановявають праведны законы и да избирать отъ помежду си чиновницы, които да изпълнявать точно и вѣрно тѣзи законы. Кожкото до вѣржѣтъ, за неѣъ са постановило, че сѣкы е свободенъ да държи каквато ще вѣра. — Близосѣдството и еднаквытъ стремленія скоро съединихъ двѣтъ колоніи *Прсвиданс* и *Родъ-Исландъ* подъ общото име *Родъ-Исландъ*. Нъ *Масачусетс* не можаше да глѣда суюбойно на опасный съседъ

— свободата на съвѣстѣта. Масачусетскыѣ пуританы не прѣставахъ да беспокоѣять мирныѣ плантаціи на новата колонія. Това накарадо *Рожера Вилліама* да прѣмине въ Англіѣжъ, и да испроси отъ парламента единъ хартія за свободното и независимото управление на *Родъ — Исландъ*.

4 КОННЕКТИКУТЪ И НЮ-ХАВЕНЪ.

И тѣзи колоніи длѣжатъ за происхожденіето си на *Масачусетсг*. Съперничеството на двамата великы священники *Коттона* и *Гукера* накарадо послѣднія да са прѣсели съ своитѣ единомысленици въ плодonoсната долина на *Коннектикутъ*. Подырь страшна борба съ туземцыѣ дивацы, прѣселенцыѣ основали нова колонія, на която дали устройство, подобно на онова въ *Родъ-Исландъ* и *Плимутъ*. Въ сѣщото врѣме са основала и колоніята *Ню-Хавенъ*, нѣ устройството и получило другъ характеръ. Послеже жителиѣ на тая колонія сѣ были строги пуритане и сѣ имали за волители распадены проповѣдници, тѣй сѣ са устроили на начала чисто библейскы. Словото божіе е было за тѣхъ единственното правило за общественното и политическо устройство. Така сѣ са наредили и на около основаныѣ по сетѣ новы градове. Въ тѣзи градове сичко наумѣваше за старыѣ врѣмена. Наслѣдството ставаше споредъ еврейскый начинъ, по който на пѣрвородный сынъ са даватъ дѣѣ части, а на другыѣ сынове по една. Наказаніята за прѣступленія бѣхъ зеты отъ книгата *Левитъ*. Идолопоклонството, хулата, лжесвидѣтелството, прѣлюбодѣйството и пр. и пр. са наказвахъ съ смѣръть, защото *Мойсей* го така искаше.

Въ 1662 *Коннектикутъ*, проводи въ *Лондонъ* свой прѣдставиель да испроси хартія, за уздравленіе на неговыѣ права и управление. Хартіята са получи и управленіето са състави по примѣра на другыѣ колоніи отъ губернаторъ, съ вѣтници и общо събраніе. Царската власть не имъ са смѣсяша въ нищо, даже въ прѣглежданіето на законыѣ, което отъ другыѣ колоніи са изискваше. Като замѣлчаваше върху вѣрата, хартіята даваше сила на сичкыѣ пуританскы притѣсненія. Въ колоніята никой не можаше да отвори черкова безъ одобреніето на ближныѣ пуританскы черковы. Разновѣрцыѣ нѣмахъ покровителството на законыѣ; тѣй грѣбаше да са изгонватъ или затварятъ.

Іаковъ II поиска да унищожи и тая хартія, каквото унищожи на много други колоніи, нъ колонистытъ ѣхъ скрѣхъ и не ѣхъ извадихъ, освѣнъ когато тоя царь паднѣ и сичкытъ колоніи получихъ новы подтвърженія на своитѣ правдини.

5. НЮ-ГАМПШИРЪ, МЕНЪ.

Исторіята на тѣзи двѣ колоніи е кратка. Тый сѣ са населили отъ прѣселенцы изъ Англіѣ и отъ Масачусетсъ. Първытъ сѣ принадлежали на Англійската черкова и сѣ са прѣселили по побужденія за ползъ, а вторытъ сѣ прѣмѣнѣли въ новы мѣста по побужденія религіозны, да распространяватъ пуританството. Тѣзи послѣднытъ като сѣ были по многочисленны, тый сѣ опрѣдѣлили характера на колоніята.

Въ 1679 Карлъ II объявилъ, че *Ню-Гамширъ* принадлежи на короната. Президента и сѣвѣта са назначавахъ отъ царя, а законытъ са постановявахъ отъ Губернатора, сѣвѣта и отъ прѣдставителитѣ на колоніята. Царската намѣся бѣше твърдѣ слаба. Свободата на сѣвѣтѣта бѣше уздравена за сѣкыго.

Колкото за *Менъ* той сѣкога е сѣставлявалъ часть отъ земитѣ на Масачусетсъ и едвамъ въ 1820 г. е сѣставилъ отдѣленъ Щатъ.

Така са е паселила Нова Англія. При малкытъ разлики въ учрежденіята имъ, тѣзи колоніи сѣ са обушевявали съ сѣщый духъ, съ сѣщытъ идеи и стремленія и сѣ сѣставлявали единъ народъ съ своя физиономія, защото сичкы сѣ принадлежали на сѣщото племе. Че колоніитѣ не сѣ гледали една на друга като на чужды, показва са отъ това, че въ 1663 год. нѣколко отъ тѣхъ са сѣединяватъ въ сѣюзъ за взаимна отбрана безъ да са намали самостоятелността на нѣкоя отъ тѣхъ. Това сѣединеніе ги отърва отъ много опасности и най послѣ имъ докара освобожденіето.

По този начинъ, религіознытъ притѣсненія на Европѣ породихъ въ Америка обширны поселенія, основаны на най широки равенство и свободѣ, които сѣ отличителнытъ свойства на Американцытъ. Наистинѣ, и въ Америкѣ е имало притѣсненія, нъ тѣя не сѣ послужили за друго, освѣнъ за по пълно припознаваніе на лошитѣ сѣтнини на сѣтсненіето на сѣвѣтѣта. Свобода въ управленіето, свобода въ сичко и равенство — това сѣ главнытъ подпори на силѣтъ и на величіето на Нова Англія. (Слѣдува).

Вліяніето на мѣсеца върху земята

(Виждѣ брой 16, год. II).

— 0 —

У Европейскитѣ винодѣлцы има повѣріе, че виното не става хубаво, ако бы да е врѣло прѣзъ новолуніето и пълнолуніето сир. прѣзъ два лунны періода. Това мнѣніе е съвършено лъжовно и не иска никакво опроверженіе.

Древнитѣ мислили, че върху винобермата има вліяніе една звѣзда, която са казва *Проціонъ*. Тая звѣзда была много враждебна на лозята, защото изгаряла гроздето имъ. Може да са попыта: защо вредното вліяніе на тая звѣзда са е показвало само въ едни години, а въ другитѣ не? Като е неподвижна тая звѣзда трѣба да бѣде постоянно и равно вредна въ сичкитѣ години. Ако рѣчемъ, че вредното ѣ дѣйствиѣ зависѣло отъ многото или малкото облачны нощи прѣзъ годината, то отъ казанното по-горѣ за чървеный мѣсяць са разбира, че *Проціонъ* е свидѣтель на злото нѣ не и причина.

Италианскитѣ винопродавцы мислятъ, че виното може да са прѣтача прѣзъ Іаннуарія и Марта не другоаче освѣнъ въ врѣмето на ушерба.

Между това Плиній съвѣтува съвѣстѣмъ противното, отдѣто може да са види, че мѣсеца не зежа въ тѣзи работи никаква намѣся.

Плиній говори еще, че виното трѣба да са тѣпче прѣзъ новолуніето нощя, а прѣзъ пълнолуніето деня. Нѣ извѣстно е и на дѣцата, прѣзъ че новолуніето луната бѣва вечеръ надъ гдавѣтъ ни (надъ горизонта), а деня подъ горизонта. Въ врѣмето на пълнолуніето това бѣва наопжкы. Отъ това са види, че совѣта на Плиній състои въ това да са тѣпче гроздето тогава, когато мѣсеца са намира подъ горизонта. Това показва, че тука са е считало за полезно отсѣтсвѣіето на самата луна, а не на нейната свѣтлина, която мѣсеца нѣма въ новолуніето си даже тогава, когато е подъ горизонта. Нѣ ако луната може да дѣйствува на виното (независимо отъ свѣтлината си) когато е надъ горизонта; защо да не може да дѣйствува и когато е подъ

горизонта? Правилото на Плинія е лъжливо отъ сѣка страна, и въ отношеніе на астрономическата теорія, и въ отношеніе на опыта.

Въ нѣкои мѣста на Европа вѣрватъ, че мѣсечната свѣтлина има свойство да почернява кожата на тѣлото ни.

Че свѣтлината има вліяніе на цвѣтоветъ, това е доказана истина. Най-просто доказателство на това е бѣлѣніето на платната чрѣзъ мокраніе и простираніе на слънце. Онѣзи растенія и цвѣтове, които растатъ на слънце, иматъ по-отворени и по-блѣскавы цвѣтове, нежели онѣзи, които растатъ на сѣнка.

Ако оставишь на слънце хлористо сребро, то ще почернѣе; нѣ колкото и да са държи това вещество на мѣсечната свѣтлина, то не ще почернѣе, ако бы и да пада на него свѣтлината прѣзъ събирателно стъкло, сир. прѣзъ стъкло, което събира много лучи отъ свѣтлината въ една точка. Ще каже повѣріето за свойството на мѣсечната свѣтлина да черни кожата е съвършено лъжливо.

Кожата наистина почернява нощя, нѣ причината на това не е въ мѣсечната свѣтлина; то става по сѣщый начинъ, както обяснихме вліяніето на яснытъ нощи върху растеніята. Кожата има голѣма способностъ да испуща топлината; отъ това прѣзъ яснытъ нощи пейната температура спада. Сѣкы е забѣлжилъ, че когато спимъ на полето, ний усѣщаме голѣмъ студъ при паданіето на росата, макаръ и да сме покриты. Това дохожда отъ истиваніето на тѣлото чрѣзъ испусканіе на топлината. Отъ честото дѣйствиіе на това испусканіе потъмнява кожата на тѣлото, както са забѣлжва у тѣзи, които живѣять на полето, и у войскарытъ, когато живѣять по лагерытъ. Войскарытъ вѣрватъ, че това почерняваніе дохожда отъ воздуха, нѣ доста е да турятъ прѣграда между тѣлото си и небето, за да са увѣрятъ въ лъжовността на това мнѣніе. Като не испуска топлината си къмъ небесното пространство, тѣлото ще си остане на сѣщата бѣлина, ако и да са допира до него въздуха.

Плиній, Плутархъ и други древни писатели утвърждаватъ, че мѣсечната свѣтлина ускорява гниеніето на животнытъ вещества и ги покрыва съ влага. Сѣщето вѣрватъ и днесъ по много мѣста. Въ Америка и Индія вѣрватъ, че

изложениѣ на мѣсечната свѣтлина рыби загубвали сладость та си и ставали безвкусны и никаквы.

Тѣзи случаи са обясняватъ по сѣщый начинъ, както влияніето на мѣсеца върху растеніята. Като останжтъ на открито мѣсто прѣзъ ясныѣ нощи, тѣзи вещества привличатъ росата, която има способность да ускорява гніеніето. Нѣ това гніеніе става се еднакво дѣто и да са намира луната. Отъ туй тя е и тозъ пѣтъ е свидѣтель на злото, нѣ не виновникъ.

Еще отъ старо врѣме оа е вкоренило мнѣніе, че стриды и рацыѣ биватъ по пѣлны прѣзъ періода на растеніето на луната, нежели прѣзъ періода на нащърбелието. Много отъ старыѣ учепы говорятъ за това нѣщо и са мжчтъ да го обяснятъ. Между туй работата е съвсѣмъ лъжовна. Французскый ученъ *Рого* изслѣдовалъ тоя въпросъ дълго врѣме и намѣрилъ, че мнѣніето е съвсѣмъ безосновно. Той ловилъ стриды и рацы въ сичкыѣ періоды на луната и не намѣрилъ между тѣхъ никаква разлика.

Касабыѣ по Европа мислятъ, че количеството на мозъга въ коститѣ зависи отъ періода на луната, прѣзъ който сж заклали добытьцѣѣ.

Рого са е занимавалъ и съ този въпросъ прѣзъ цѣлы двайсетъ години и съ многочисленны наблюденія са е увѣрилъ, че мнѣніето е съвсѣмъ криво.

Санкторіусъ, който е изнамѣрилъ термометра, увѣрява, че теглото на сѣкы чловѣкъ бива по голѣмо въ началото на луната, нежели въ края. Той извадилъ това заключеніе отъ опытыѣ, които правилъ надъ себе си. Нѣ заключеніето е криво и показва, че частныѣ случаи не трѣба да са зематъ за общо правило. Ако бѣше продължавалъ своитѣ опыты повече, Санкторіусъ бы са увѣрилъ най послѣ, че прѣдишното му заключеніе е основано на случайны наблюденія.

Мнозина мислятъ, че рожденіята ставатъ по много прѣзъ послѣдныѣ двѣ четвърти на луната, нежели прѣзъ първыѣ. Нѣ и това мнѣніе нѣма достатѣчна основателность, защото не са е обрѣжло вниманіе на едно по общо и по дълговрѣменно събираніе на статистическы свѣденія по този прѣдметъ. За това ще може да са каже нѣщо положително само тогази, когато са направятъ дълговрѣмны наблюденія въ различни господарства и народы.

Споредъ Плинія клочкыѣ трѣба да са насаждатъ на пѣ-

ленъ мѣсець, защото пилетата тогыва бивали по добры и по скоро порастнували. Опытытъ и наблюденіята на французина *Жиру* говорятъ въ полза на това мнѣніе. Този челоувѣкъ говори, че прѣзь тъмнытъ ноши на новолуніето, какошкытъ са натискать твърдѣ много на полозытъ и задушавать пилецата или запирать развитіето имъ. и че напротивъ тый повече мърдатъ прѣзь яснытъ ноши и повече свободи даватъ на развитіето на пилетата. Нъ за да са приеме това мнѣніе за истинско, потребны сж еще много наблюденія. Та и да приедемъ че мнѣніето е истинно, то не говори въ полза на вліяніето на луната; то говори въ полза на вліяніето на яснытъ и облачнытъ ноши.

Еще въ старо врѣме сж вѣрвали, че луната има вліяніе на болѣститѣ на челоувѣка. *Иппократиз* до толкози былъ увѣренъ въ това вліяніе, щото постоянно съвѣтовалъ хората да не вѣрватъ онѣзи цѣлители, които незнаяли астрономія. *Галленъ* поддържа сжщото мнѣніе. За сичко това хората поченжли да мислятъ, че различнытъ періоды на болѣстыта съотвѣтствувать на луннытъ періоды. За критически дни са считали седмый, четиринадесый и дваисаътъ първый дни на болѣстыта, сир. днитѣ, които отговарять на луннытъ фазы. Нъ до колко е това лъжливо, доказанно е отъ сичкытъ раціональны лѣкари.

Нъ ако и да е показана голѣмата нелѣпость на подобны мнѣнія, тѣхната сила е еще голѣма за нѣкои умове. Много хора вѣрватъ, че умственнытъ болѣсти зависять отъ фазытъ на луната и увѣряватъ, че лудытъ повече лудѣять прѣзь пълнолуніето, нежели въ друго врѣме.

Матіохъ фаберъ приказва за единъ лудъ, който съвсѣмъ побѣснявалъ въ врѣмето на луннытъ затмѣніи, грабвалъ оржжіе и са спущалъ на сичкы. Околнытъ забилѣжвали, че колкото повече приближава деня на затмѣніето, толкози повече болный ставалъ намусенъ; нъ това подлудяваніе и тая мрачность дохождали отъ разбуденото въображеніе, което чака явленіето, нежели отъ самото затмѣніе или отъ луната. *Рамазини* разказва, че въ врѣмето на епидеміята прѣзь 1693 год. най-много хора умрѣли въ Италія на 21 Іаннуарія, въ часа на лунното затмѣніе. Безъ да отхвъргать гози фактъ, който можаше да са докаже само въ такъвъ случай, ако быхъ са записвалъ умрѣлытъ ежедневно,

ученытъ забѣлѣжавтъ, че умрѣлытъ прѣзь този день сѣ имали твърдѣ разстроено въображеніе и усѣщали голѣмъ страхъ, който ги и уморилъ. Като знайме, до колко са страхуватъ хората отъ затмѣніята и какъ ги зематъ за прѣдвѣщаніе на злю и опасность, мнѣніето на ученытъ става твърдѣ вѣроятно.

Въ онѣзи врѣмена и самытъ докторы са бояли отъ затмѣніята, колкото за своитѣ болны. Приказватъ, че въ 1655 год. докторытъ въ Франція заповѣдали на болнытъ да са затварятъ въ запушени и укадены егати, за да са запазатъ отъ пагубното вліяніе на слънчевото затмѣніе.

За доказателство на вліяніето мѣсечно върху чловѣка приверженцытъ на това мнѣніе привождатъ твърдѣ много примѣры. Пый ще заемемъ отъ тѣхъ единъ-два отъ по-важнытъ.

Вилиснieri увѣрва че въ 1707 год. былъ на оздравеніе подыръ една дълговрѣменна болѣсть, и че на 12 маія той изведиъжъ усѣтилъ тръпки и голѣма слабость, които му ужъ дошли отъ затмѣніето на слънцето. Англійскый философъ *Беконъ* никога не можалъ да търпи затмѣніята, нъ сѣкы пѣтъ примиралъ въ тѣхното начало и дохождалъ на себе си само тогати, когато тѣ прѣмнижавали.

Французскый астрономъ и учъ *Араю* е твърдѣ свисходителенъ къмъ народнытъ повѣрія. При се това той са отзива за важността на горнитѣ примѣры така: « За да бждѣтъ тѣзи примѣры несъмнѣнно доказателство за вліяніето на луната, трѣба по напредъ да са докаже, че слабостта и страшливостта на характера никога нѣматъ вліяніе на ума и на душевното състояніе на чловѣка. »

Меноре вѣрва, че болестытъ на кожата иматъ явна свръзка съ фазытъ на луната. Въ 1760 той самси забѣлѣжавалъ, какво ставало съ ядинъ боленъ отъ краста. Болѣстьта са усиливала толкози повече, колкото повече са приближавало новолуніето. Напротивъ, колкото повече са напълнялъ мѣсеца, толкози повече олеквало на болныя. Безъ да отричатъ точността на тѣзи фактове, ученытъ казуватъ, че това сѣ просто случайности, просто съвпаданіе на обстоятелствата, защото ако бѣше луната причинявала явленията на казаната болѣсть, тѣзи явления трѣбаше да са повтарятъ сѣкога и на сѣкы боленъ, — нѣщо което никога не е бывало.

Болѣститѣ на нервѣтъ са видять като най-много свързаны съ фазытъ на луната. Знаменитый *Медзъ*, който е вѣрвалъ въ вліяніето надъ чловѣка не само на луната, нъ и на другытъ планеты, приказва за едно момче, което на сѣко пълнолуніе търпѣло силны трыпки. *Пизанъ* приказва за другъ единъ боленъ отъ параличъ, че болѣстыта му са усилавала сѣкога при новъ мѣсець, и за другъ епилептикъ, който падалъ по-силно прѣзь днитѣ на пълнолуніето. Ученытъ привождатъ много случаи на трѣски, сомнамбулизмъ и дрѣ, болѣсти, които съвпадали съ фазытъ на мѣсеца.

Ако рѣчемъ че сичко това е вѣрно, то е просто случай, просто съвпаданіе, което нѣма никаква връзка съ фазытъ на луната.

За да можемъ да направимъ вѣрны заключенія по този прѣдмѣтъ, трѣба да имаме многочисленны наблюденія за припадкытъ на болѣститѣ. Само като сравнимъ тѣзи припадцы съ фазытъ на луната, ный ще можемъ де открийме имали връзка между мѣсеца и болѣститѣ. Таквызи наблюденія трѣба да ставать особенно въ кжщытъ за лудытъ, защото тамъ са срѣщать онѣзи, които страдать отъ разстройство на нервѣтъ и надъ които, по общото мнѣніе, най-много дѣйствува луната.

За зда честь до сега не са е обращало приличното вниманіе на тая работа. Само докторъ *Олберси* са е занимавалъ съ тоя въпросъ по нашироко. Той казва, че прѣзь дългогодишното си практикуваніе не можилъ да забължи никква връзка между болѣститѣ и фазытъ на луната.

На свършваніе ще повторимъ още веднѣжъ, че мнѣніята за вліяніето на луната надъ явленіята по земята сѣтъврдѣ съмнителны. Додѣто тый не сѣ потвърдять съ повторителны и дългогодишны наблюденія, ный ще продължаваме да ги поставяме между суевѣріята и баснытъ.

Нравы на Тибетцѣтъ.

Изтиснаніе въ Тибетѣ.

(Вижѣтъ брой 16, год. II).

— 0 —

Като обавихме отѣ сме и защо сме дошли, ный са задовихме за нашѣтъ работѣ и поченѣхме да правимъ сношенія съ ламытъ. Веднѣжъ, когато сѣдѣхме въ стаѣтъ си съ единъ отъ най-ученытъ ламы, начакано влязъ единъ кытаецъ и пыта: не сме ли донесли нѣкаквы стоки за проданъ. Ный му казахме, че друго нѣмаме за проданъ освѣтъ двѣ стары сѣдла. Той почена да ги разглежда и непрѣставаше да ны запытва отѣ сме, прѣзъ какво мѣсто сме минѣли и прѣ. Додѣто са отѣрвемъ отъ тоя тягостенъ распытникъ ето че влязѣтъ двама ламы и еще двама кытайцы; сичкытъ ни питатъ, сичкытъ искатъ да купѣтъ нѣщо. Подиръ нѣколко часа работата са разбра. Когато дойде обѣдъ и ный поченѣхме да ядемъ, прѣдишнитъ ламы дохождѣтъ и ни казватъ, че регента иска да ны види по-скоро. Ный са прѣдадохме на Бога и трѣгнѣхме.

Подиръ 5-6 минути ный достигнѣхме до двореца на регента. Прѣведѣхъ ны прѣзъ голѣмъ дворъ, пѣненъ съ ламы и кытайцы, до позлатенытъ врата на дома. Като закрывихме по единъ каридоръ, ный достигнѣхме до стаѣтъ на регента. Той сѣдѣше на колѣни на голѣмъ възглавницѣ и ни покани да сѣднемъ на едно канапе, покрито съ чървенъ чергѣ. Задъ регента стояхъ четири ламы, двама кытайцы съ лукавы очи и еще едно лице, което лесно са познаваше по чалмѣтъ и дългѣтъ брадѣ, че е мюсулманинъ.

Регента бѣше около 50 години и лицето му показваше добротѣ и величіе. Очитъ му свѣтахъ съ умъ. Той бѣше облѣченъ съ жълтъ дрѣхѣ подплатенъ съ самуръ; на лѣвото му ухо висѣше обѣца съ скѣпы брилянты, а космѣтъ му са държеше завърнѣта нагорѣ съ 3 златни гребенѣ. Червенѣта му шапка унизана съ бисери и корали стояше до него на земѣтъ.

Като го видѣхме, ный проговорихме по между си, че прилича на добръ чловѣкъ, а той ны запита що говоримъ и ны накара да повторимъ същото. Ный повторихме, а той попыта прѣдстоящитъ, разбиратъ ли нашій языкъ. Сичкытъ са поклонихъ и казахъ, че не разбиратъ. Тогава ны обяви, че сме повыканы не да ны сторятъ зло, нъ да са научатъ отъ насъ, що сме и защо са говори въ града различно за насъ. Регента ни попыта отдѣ сме, и ный му отговорихме: отъ западъ. — Да не сте отъ Калкутъ? — Не, нашего отечество е Франца. — Разбира са вый сте англійцы. — Не, ный сме французы. — Знаете ли да пишете? — По-добръ отъ колкото да говоримъ. Подадохъ ни книгъ и перо и министра поиска да напишемъ нѣщо по французски. Ный написахме. Регента зе книгътъ и каза: никога не съмъ виждалъ таквызи буквы. Ами какво написате? — Ный написахме същото по тибетски и го обяснихме.

Додѣто ный си показвахме знаніята, а околнитъ ни са чудяхъ, раздадохъ са съкаквы гласове, които показвахъ, че китайскій посланикъ иде. Ето китайскій посланикъ, каза министра; той иска самси да вы испита. Говорете му откровенно. Това като каза, той са оттегли прѣзъ едны скрыты врата и ны остави сами. Слѣдъ нѣколко минуты единъ китаецъ ны повыка прѣдъ посланика, който са намираше въ еднъ залъ и около когото сѣдахъ четьрма писари. Залага бѣше пълна стѣсъ зрители. Ный са поклонихме по европейски, а той каза: добръ, добръ! отивайте по вашитъ обычаи. Казахъ ми, че знаете по китайски и азъ пожелахъ да поговорѣмъ съ васъ. Когато поченахме да говоримъ, тей похвали доброто наше изговаряніе и французкытъ способности. На ли сте французи? — Да, французы сме. — О, азъ познавамъ французытъ; прѣди ги имаше много въ Пекинъ. Вый трѣба да държите вѣрѣтъ на небесный владыка. — Ный ѣмъ държимъ и ѣмъ проповѣдаме на другытъ. — Знамъ, знаемъ. Може и тука да сте дошли съ същото намѣреніе. Ходили ли сте по много мѣста? — Ный обыколихме цѣль Китай и Татарія и ето ни днесъ въ Тибетъ. — У кого са запирахте въ Китай? — Не можемъ да отговоримъ. — Ами ако ви заповѣдамъ? — Ный не можемъ да слушаеме. — Дѣ са учихте китайски? — Въ Китай. — На кое мѣсто? — Редомъ по малко.

Подирь много подобны въпросы посланника попыта отѣе слугата ни и, като чу че е отъ Китай, заповѣда му съ гнѣвно израженіе да падне на колѣнѣ. Слугата приказавъ своѣхъ исторіѣ съ такъвзи твърдостъ и благоразуміе, щото ны зачуди. На пытавіе: защо е оставилъ своѣхъ вържъ и пріель христіанството, той отговори, че я пріель, за щото е истинска и за щото заповѣдува да правимъ добро. — Тая въра е добра, каза посланника, нъ защо си са хванжлъ при тѣзи чужденцы; не знаешъ ли, че е запрѣтено? — Като мене простакъ не може да знае, кои хора сж чужды и кои не. Тѣзи хора ми сж сторили добро и азъ не ги имамъ зи чужды. — Колко ти плащатъ за службѣхъ? — Азъ имъ слугувамъ за душѣхъ си. Тука посланника продума нѣкакъвъ шегъ; нъ ный му казахме, че нашата въра ни запрѣщава не само лошитѣ работы, нъ и лошитѣ думы. Посланника са зачърви и каза, че е чель нашитѣ книги и че това е право.

Посланника ни отпусти твърдѣ късно и уморены. Щомъ излѣзохме изъ залѣхъ единъ лама ни дрънжъ и ны поведе къмъ Регента. Ный влѣзохме въ другъ залъ добръ освѣтенъ и великолѣтно украсена. Министра ни покани да сѣднемъ до него и ни показа, че си има енята за насъ.

Додѣто ный ся разговаряхме съ ржкомаханіе, въ залѣхъ влѣзе челоуѣкъ, когото ный лесно познахме за началника на мюсулманитѣ. За щото той знаеялъ добръ китайскы, министра го повикалъ да ни послужи за прѣводачъ. Пододохъ ни вечера, подирь която регента ни запыта за Франція и за другыѣ страны. Можете ли да пишете добры образы? — Не, нашата работа е да проповѣдаме. — Никога не сте ли писали нѣщо, напр. геогр. карты и друго подобно? Нашето удивленіе увѣри министра и той ни каза. — Вый знаете че китайцитѣ сж подозрителны. Тый вѣрватъ, че вый ходите до съставлявате карты за различныѣ страны. Ный успокоихме Регента и му казахме, че сами не правимъ карты, нъ имаме карты отъ Франца и че тамъ и дѣцата знаѣхъ географія. Нашето правителство нѣма нищо противъ Тибетъ притурихме ный. Разговора са продължи до сръднощъ и когато поискахме да си идемъ, министра ни обяви, че ще пошуваме у него. Ный разбрахме, че сме плѣнници и са покорихме. Въ стаѣхъ,

която ни са опрѣдѣли, ный нѣмахме мира отъ ламытѣ : тамъ тый тичахъ съ купища да ны гледать и да ни са чудѣхъ. Додѣто не угасихме свѣщытѣ, тый непрѣстанъ-хъ да вѣрвѣхъ и да стойхъ въ стайхъ.

Като повтаряхме случкытѣ на прѣминажлыя день въ ума си, сѣня ни затвори очитѣ и успокои умореното ни тѣло. На разсѣмнуваніе са отвори вратата и начальника на мюсулманитѣ влѣзе при насъ съ една кошницѣ въ рѣжж. Той ни донесе домашны млинчета и нѣкаквы плодове. Той показа къмъ насъ таквози вниманіе, щото станъ нашій най-добъръ пріятель. Той ны объяви, че сичкытѣ непріятности ни дохождать отъ китайскый посланикъ, а не отъ тибетското правителство и че министра много жалѣе за това. Той прибави, че е проведенъ отъ послѣдній да ни извѣсти, че прѣзъ тоя день ще ни запечататъ вешитѣ и че ный можемъ да кажемъ, ако имаме свои рѣкописны карты, за да са махнахъ. Ный му казахме, че нѣмаме нищо, което да ны направи виновны. Мюсулманина са зарадва и побърза да извѣсти министра.

Кто си хапихме, трима ламы ни обяххъ, че трѣба да идехъ на къщата си. По пѣтя ный забѣлѣжихме извѣрно движеніе: улицытѣ са мѣтахъ и къщытѣ са украсавахъ съ жлты и чървены платове. Додѣто попытаме за причинѣхъ на сичко това, радостнытѣ выкове ни извѣстихъ, че регента иде отзадъ. Той сѣдѣше на бѣлѣ конь и отиваше на нашѣхъ къщѣ. Ный отворихме и попросихме высокый гость да удостои бѣдното ни жилище съ своето посѣщеніе.

Регента сѣднѣ срѣдъ къщи на единъ позлатенъ столъ, донесенъ отъ палата, и попыта сичкытѣ нѣща въ стайхъ наши ли сѣ. — Сичко е наше и нищо повече нѣмаме. — Вый сте много хитры, каза Регента, и трѣба да са страхуваме отъ васъ. Какво е това нѣщо? попыта той за распѣтіето. Това е нашето оружіе съ което ще усвоимъ Тибетъ. Министра зе нашитѣ думы за шегъ и са засмѣ.

Единъ чиновникъ написа сичкытѣ ни калабалжцы и на сѣжж вѣщъ министра удари своя печать. Дори и старытѣ ботуши са намазахъ съ воскъ и са запечатахъ съ печата на Далай-Лама. Отъ квартирѣхъ ный отидохме на

сѣдилището, дѣто са прѣнесохъ и сичкытѣ наши вещи. Тамъ намѣрихмѣ китайскый посланникъ съ многочисленнѣхъ свитѣхъ. Министра му каза: искаше да пригледашъ нѣщата на тѣзи хора, прѣгледай ги! тѣзи хора не сѣ до толкози богаты, както ти са струва. . . . Съ думытѣ си министра показваше негодование, дѣто го пѣхнѣли въ таквѣзи недостойнѣхъ работѣхъ. — Нѣмате ли други нѣща? попыта посланника. — Нито едно кѣсче книга. — Какво има въ тѣзи санджета? — На ти ключоветѣ, отвори и гледай. Посланника са докачи и каза: азъ не могъ да пирамъ чуждо нѣщо; отворете сами.

Ный извадихмѣ сичко и го наредихмѣ по земѣхъ: книги латинскы, китайскы и татарскы, свѣщ. одежды и съсуди, крѣстовете, броеницы и твѣрдѣ много образы лигграфированы. Сичкы са струпахъ да гледатъ тѣзи невидены нѣща. Калаенытѣ и мѣднытѣ нѣща са земахъ за сребърны и златны и на насъ хванахъ да гледатъ съ удивленіе. Тибетцытѣ поченѣхъ да си показватъ языка и да си чешѣтъ ухото, а китайцытѣ да са подмилкватъ.

Регента стояше смаянъ, а посланника са мѣчаше да стои спокоенъ и да са покаже, че всичкы тѣзи работы му сѣ познаты. Той обясняваше на другытѣ, до колко сѣ искусны Европейцытѣ и пыташе, нѣмаме ли часовници и микроскопъ. Ный извадихмѣ микроскопа и го настанихмѣ. Сичкы са смаяхъ. Посланника и тука искаше да са покаже, нъ изговори за микроскопа таквызи глупости, които го показяхъ съвършенъ шарлаганинъ. Ный го погледихмѣ накрыво и му казахмѣ: доведохъ ни при тебе на сѣдъ, а не за забавленіе.

— За какво да ви сѣдѣхъ? Азъ поискахъ да ви видѣхъ нѣщата и да са увѣря каквы сте хора, това е сичкото.

— Ами за картытѣ не ны пыташъ.

— Да, да, това е главното. Дѣ сѣ тый?

— Ето ги. Ный растворихмѣ три карты, отъ които едната обемаше китайскытѣ имперіи. Посланника приблѣднѣ; нъ ный го извадихмѣ отъ затрудненіето. — Много сме честиты, казахмѣ, дѣто та намѣрихмѣ тука. Безъ тебе тибетцытѣ не щѣхъ да повѣрватъ, че тѣзи карты сѣ печатаны. Нъ ты като образованъ чловѣкъ ще имъ расправишь, че тѣ не сѣ наша работа. Complimenta угоди твѣрдѣ много а посланника.

— Разумѣва са, продума той; изведнѣжъ са види, че картытъ сѣ печатаны. Ты не можешъ да познаешъ това, каза той на регента, нѣ азъ съмъ приученъ на тѣзи работы и лесно ги познавамъ.

Очитъ на Регента сѣ засмѣхъ и опъ ни кивнѣхъ съ главѣ, като да ни казваше: радвамъ са за васъ и за вашето избавленіе.

Помолихъ ни да кажемъ нѣщо изъ географіѣтъ. Когато показахме на регента, колко далечъ е Франца отъ Тибетъ, той са уплаши за насъ. Той си издигнѣхъ рѣжѣтъ и каза: таквызи хора сте вый, а? което значи: вый сте хора твърдѣ горни. Регента ни попыта еще за Калкутъ и очитъ му често хванѣхъ да прѣминуваъ отъ Лассъ на Калкута. — Нѣма нищо, каза той най-послѣ; посрѣдъ лежѣтъ Гималайскытъ планины.

Като прѣгледахъ сичкытъ нѣща, позволихъ ни да ги приберемъ.

— Азъ ще задържѣ тѣзи рѣкописы каза посланика, за да ги разгледамъ на свободно.

Посланика и тука показа шарлатанство. Той не познаваше нищо отъ рѣкописытъ, нѣ показваше са прѣдъ тибетцытъ, че ужъ познава много.

Регента са радваше и съ лукавство попыта посланика:

— Е, какво мыслишь сега за тѣзи хора? какво ще правимъ съ тѣхъ?

— Тый сѣ французы проповѣдници; никакво поозрѣніе не трѣба да имаме отъ тѣхъ. Трѣба на часа да ги пустинемъ.

Тѣзи думы са повторихъ отъ сичкото събрание и насъ отпустихъ съ сичкытъ ни нѣща. Ный заплатихме на носителѣ, които ни прѣнесохъ нѣщата и ги проводихме да си пийнѣтъ за нашето здравіе. Като останѣхме сами, ный забѣлѣжихме, че конитѣ ни липсали отъ яхѣра и, додѣто са чудимъ кѣдѣ бы са дѣнѣли, началника на мюсулманитѣ влѣзе и ни обяви, че конитѣ сѣ у регента. — Тый сѣ и поены и зобены, каза той. Азъ са научихъ, че искате да ги продавате; истина ли е?

— Това е право; нѣ ный мыслимъ да ги похранимъ че тогава да ги продадемъ. Сега сѣ много постады, кой ще ги купи?

— Реганта ги купува. Не са смѣйте, това е истина и азъ съмъ проведенъ за тайж работж. Това каза и ни подаде двѣ прѣчки сребро за тѣхъ. Ный поискахме да кажемъ, че това е много; нъ той не ни остаеи. Цѣната на конитъ ни поправи финанситъ и ни даде леснинж да обѣчемъ слугата и да си поулеснимъ живота.

На другый день отидохме да благодаримъ регента за неговитъ милости и въ приказкитъ си той ни рече:

— Вашата квартира не е добра. Вый сте ми гости въ Лассж; за това азъ заповѣдахъ да ви приготвятъ квартирж въ единъ отъ монитъ кжщы.

Ный приехме новжтъ милость съ по-голѣмж благодарность, защото тя ни обѣщаваше облекченіе въ проповѣдътж. Да живѣеме въ дома на регента, това не е малко прѣ, порученіе прѣдъ Тибетцйтъ.

(Слѣдува)

БИБЛЮГРАФІЯ

— 0 —

Трете уикъваніе кжмъ Бѣлар. языкъ, отъ И. Богорова. Виенна, 1872.

Първата основа на сѣка націоналность, на сѣка народность е языка съ книжевностьта. Народность безъ книжевенъ языкъ нѣма сила за трайность. Такъвъ народъ може за запазва своята отдѣлность, своята особенность само до тогава, додѣто е отдѣленъ отъ другитъ народы, по горни отъ него по число, по сила и по образование. Нъ щомъ са срѣщне съ такъвыи народы, той са подчинява на тѣхното прѣвѣсходство и малко по малко са слива въ тѣхъ и изгубва своето самостоятелно сжществованіе. Ако можахъ да говорятъ гробищата на Германія, тый бы ни казали, че днешна Германія броеи между жителитъ си много милионы, които прѣди вѣкове сж были Славяне, а днесъ са считатъ Германцы, защото сж пріеди Германската народность и Германскый языкъ.

Языка съ писменностьтъ като е първото условіе за спазваніето на народноститъ, този языкъ толкози по добръ изпълнява тая служба, колкото повече е чистъ отъ чуж-

ды привноска, отъ чужды вліянія. За да бждѣтъ спазены по добръ духа на народността и особенноститѣ ѝ, трѣба языка да е израженіе на народный гений, на народныйтъ духъ и да не облача народный говоръ въ чужды думы и въ чуждѣ строй на рѣчѣтъ. Колкото е по частъ языка, колкото по малко е размѣсенъ съ чужды думы и съ чужды формы, толкози по добръ са спазва и особенный характеръ на народната мысль и на народный животъ. Напротивъ, колкото языка е пѣстьръ съ чужды думы, толкози повече народа са научава да мысли по чуждѣ начинъ, толкова повече са напѣстриува и живота му съ чужды привноска и си изгубва своитѣ особености и своята самобытность.

Отъ тая точка като са гледа на языка, писачитѣ у единъ народъ сѣ длѣжны да пишѣтъ колкото е възможно по близу до духътъ на своя народъ и на неговый языкъ и да не са отдалечаватъ отъ гения на народнага мысль и на народный говоръ, защото сѣко отдалеченіе въ языка докарва отдалеченіе и въ живота и сглажда онѣзи особности, които даватъ особенъ печатъ на сѣкы народъ и му запазватъ самостоятелността на ума и на мыслѣта. Само защото не пазила това условіе, Русія въ своитѣ образованы класове не прилича днесъ ни на Русія, ни на Европа.

Отъ таквази мысль, полагаме, са рѣководятъ онѣзи отъ нашитѣ учены, които излазятъ прѣзъ вѣстницитѣ да говорятъ за языка, който употребяваме днесъ за литературенъ; отъ таквази мысль са е рѣководилъ и Г. Богоровъ въ своигѣ: *упжтванія къмъ Българскый языкъ*.

Като похваляваме негова милость за ревността му къмъ чистотата на българскый языкъ, ный си позволяваме да му кажемъ, че въ ревността си не трѣба да прѣкалява и, намѣсто думы малко-много пріеты вече и употребены съ успѣхъ, да ни съвѣтва да употребяваме други, на които трѣба да са пріучаваме изново, или които сѣ неточны и по мжчны. Да прѣдпочитае своето, това е нашъ длѣгъ, това е необходимо; нъ да употрѣбяваме наши думы съ неточенъ разумъ, намѣсто други, които исказватъ мыслѣта точно, това е пѣкъ глупость, това е фанатизмъ. Не трѣба да забравяме, че языка освѣнъ горѣказаното назначеніе има и друго — да прѣдава точно нашитѣ мысли и нашитѣ чувства, и че това назначеніе не е по маловажно

отъ първото. Языка е обляклото на мислитъ; трѣба прочее обляклото да е добро и мѣрно; защото инакъ по ширската дрѣха може да ни земать за по голѣмы, а по тѣсната — за по малки. Ако искаме да ни разбиратъ тѣй, както ний мислимъ, трѣба думитъ ни да бждатъ точни и да исказватъ именно това, което мислимъ, а не по много или по малко.

Ако са прѣмѣстимъ на тая точкъ на зрѣніето, ний ще видимъ, че не е чистотата по главното въ языка, а точността и ясността. А отъ това излязъ, че отъ двѣ думы за същата мисль, за същото понятие ний трѣба да прѣдпочитае она, която е по точна и по понятна за читателитъ ако ще бы и да е чужда. Ако за дѣтинскій възраст на народитъ е опасно да са отдалечаватъ отъ языка си, това не ще каже че е същото и за по развититъ періоди на народный животъ. Когато народа достигне до тѣмъ, щото неговата народность са намира вече въ неговото съзнание, тогава нѣма страхъ за похабяваніето на неговитъ народны особенности. Онова което е добро и полезно, народа ще го спази и безъ това; а което е бесполезно, той ще го напусти и при най голѣмата чистота на языка. Задачитъ на различнитъ възрасты на чловѣка като не сж еднакви, тѣй не сж еднакви и за възраститъ на народитъ. Ако въ дѣтството на народа е нужно да спазва своето, въ по голѣмитъ възрасты са устѣща нужди за приближаваніе къмъ другитъ, за по лесно споразумѣніе съ тѣхъ, — явява са стремленіе не само ний да разбираме другитъ не отъ нашата народность, нъ и тѣй да разбиратъ насъ. Додѣто языка е нуженъ за ежедневнитъ патрѣбы на народа, той може да бжде чистъ; нъ щомъ са прѣнесе на полето на науката, която е обща за сички народы, той непрѣменно ще получи единъ по общъ характеръ и ще са приближи до другитъ языцы, защото съ пріеманіето на много новы понятія, на много новы мысли пріематъ са и много таквызи думы, които сж или общы на науката или общы на сроднитъ языцы. Въ този случай съ языка става това, което става съ чловѣчеството: отъ день на день той повече изглажда своитъ остры особенности, за да са приближи до една по голѣма общность, както чловѣчеството са приближава постоянно въ мислитъ и стремленіята си къмъ космополитизма.

Така разгледваши заемитѣ, които прави нашия языкъ отъ Рускый и даже отъ Европейскыѣ, далечъ отъ да сж достоосждителны, тый сж твърдѣ извинителны. Ный никога не струваме грѣхъ, когато заемаме отъ другыѣ языцы думы, които нѣма нашия языкъ или ты има, нѣ по малко са разбиратъ. По добръ е да употрѣбя чужда дума, която ще разберѣтъ поне по ученыѣ, нежели да искова новѣ ужъ българска, която да не разбере никой. Въ това отношеніе ный сме съвсѣмъ несъгласны съ Г. Богорова. Ный никога не ще приедемъ напр. да пишемъ: *Дробели* или *дробины*, намѣсто *дробь*, *еднакъ* или *еднорка*, намѣсто *единица*; *колмавина* намѣсто *количество*; *край* намѣсто *точка*; *приеменъ* намѣсто *пріятель*; *кисленикъ* и *кислослатъ* намѣсто *кислородъ*, защото тѣзи думы сж новы и освѣтъ затрудненіе и тъмнота друго не докарватъ въ языка. Тый може и да сж по българскы отъ другыѣ; работата обаче е, че тый не сж получили гражданство въ языка, нито значеніето имъ е по ясно за *писачитѣ* и *читачитѣ*. Додѣто сѣки читатель разбира думата *пужда*, нѣма потреба да я зимняваме съ друга; защото въ писмото не е главното въ думата, а въ мыслѣта. Когато сичкы сж съгласны да разбиратъ подъ една думѣ опредѣлено понятие, тая дума е вече наша, макаръ и да е заета.

Г. Богоровъ напълнилъ своята брошура съ думы, които ужъ были рускы и не трѣбало да са употрѣбаватъ въ българскый языкъ. Въ този случай той не исказва мыслѣ, че българскый языкъ трѣба да бѣде за българетѣ, а не за руссытѣ. Безъ да отричаме справедливостѣта на тая бѣлѣжка, ный ще кажемъ само, че Г. Богоровъ не говорѣше тый въ 1867 на Московскый Славянскый съборъ.

Колкото за онѣзи думы, които Г. Богоровъ ни дава за рускы, тый не сж рускы, а сж славянскы и принадлежатъ и намъ толкози, колкото и на руссытѣ. *Другъ* не е руска дума, нѣ славянска, и ще каже *пріятель*, другъ азъ, *другаръ*. Чудно ли е че употрѣбаваме производното *дружество* въ първоначалный смисль на думата? *Житель* не е руска дума, нѣ славянска. Та е съкратеното *жизвитель*, както *жилище* е съкратеното *жизвляще*. Въ българскый языкъ таквызи събращенія са срѣщатъ на сѣка стѣпка: Стефанко—Станко; читателище (отъ читатель) чи-

талище: училище—училище, или, споредъ Г. Богорова, читателница—читалница.

Въобще *уплътването* на Г. Богорова е таквози, което намѣсто да помогне за поправяніе на нашия языкъ, то го хвърля въ таквизи затрудненія, които едва ли ще може да надвие въ много години. За да са приеме тежкий и мжчнй языкъ на Г. Богорова, ний трѣба да почнемъ изново да са учимъ по българскы. Който има врѣме за това, нека го направи; колкото за насъ ний ще слѣдваме да пишемъ и да четемъ тъй, както са пише и чете въ двешнытъ книги и вѣстници на българскы языкъ.

Ний не отказваме замѣняваніето на нѣкои чужды думы съ наши народны; ний сме готовы да благодаримъ на оногози, който направи таквози сполучно замѣненіе. Не можемъ обаче да приемемъ мнѣніето на Г. Богорова и да насилимъ языка си, за да прѣправимъ славянскытъ и българскытъ думы въ други славянскы и българскы отъ края на негова милость.

Еще двѣ думы. Г. Богоровъ става два пѣти запитва, каква е думата *Лѣтоструй*, и са мжчи да ѝ даде свое истълкованіе като казва че народа разбиралъ подъ думата *лѣто* само тритѣ горѣщы мѣсецы на годината. Ако бѣше вникналъ по добръ въ народный языкъ, Г. Богоровъ щѣше да види, че *лѣто* намѣсто година са употрѣбява повече у народа, нежели въ писменный языкъ. До колкото съмъ можилъ да видя въ писмата и въ различни бѣлѣжки на простытъ наши граждане, на сѣкѣдѣ съмъ срѣщалъ 1854 *лѣто*, 1862 *лѣто*, нежели 1854 година, 1861 година. Като е тъй, защо да казваме, че народа щѣлъ да разбира подъ думата *лѣто* само тритѣ горѣщы мѣсецы? Колкото за думата *струй*, нея Г. Богоровъ съвсѣмъ не разбиралъ. Толкнзъ по лошо за него, защото което не разбираме, за него не трѣба да говоримъ. Струй ще каже *тихо теченіе*, *тънко теченіе* — водна струя, рѣката са струи. Слѣдователно *Лѣтоструй* ще каже *теченіе на лѣтата*, на години.

Наконецъ, намъ са ще да помолимъ Г. Богорова да са остави отъ своитѣ опытанія за прѣобразование на языка, защото послѣдний никога не ще може доброволно да са излѣе по калжнытъ на негова милость.

РАЗЛИЧНЫ

—0—

Любопитството и ползата съкога сж карали хората да търсят сръдства за прѣдвижаніето на атмосферныйтъ измѣненія и за опрѣдленіето, какво ще бжде врѣмето въ еди-кой день, въ едикоя недѣля. Освѣнъ капризытъ на женытъ, които искать хубаво врѣме за да направятъ расходки и да покажътъ дрѣхытъ, които сж направили съ залюбваніе, на таквози изученіе сж карали хората и много важны работы: земледѣлескытъ занаята, пѣтуваніята, търговскытъ прѣдпріятія и прч.

Нъ при сичкытъ употребены старанія, тѣзи средства еще не сж намѣрены, защото законытъ на атмосферныйтъ явления за дъждъ и за ясно врѣме не сж еще опрѣдѣлены, ако и да сж са занимавали съ тѣхното опрѣдѣніе еще отъ старо врѣме много способны хора. Науката не е могла да направи въ това отношеніе нищо повече, отъ колкото сж направили забѣлѣжаваніята и наблюденіята на онѣзи хора, които живѣять по кѣрищата и са ползовать отъ различни признацы на небето, на вѣтроветѣ и на животнытъ, за да опрѣдѣлятъ бждщето състояніе на врѣмето. По календаря на тѣзи хора като са водимъ, то :

Когато при изгрѣваніето на слънцето, по небето има червеникавы облацы, врѣмето ще бжде хубаво.

Когато на съзоряваніе облацытъ сж червенъ, а на дрезгавина жълты и свѣтлы, дъждъ или вѣтъръ трѣба да чакамы.

Когато облацытъ сж гѣсты, нейдѣ вълмисты, нейдѣ раздраны, а небето между тѣхъ е тъмно сине, трѣба да са чака вѣтъръ.

Когато небето е ясно-сине, това прѣдвѣщава хубаво врѣме; ако ли то става жълто-блѣдно на засѣданіе на слънцето, това е знакъ на близенъ дъждъ.

Когато тънky нахъсаны облацы са посятъ въ противна посока на по-гѣстытъ и по-черны облацы, това прѣдвѣщава или дъждъ, или вѣтъръ, или и двѣтъ заедно.

Когато врѣмето са е закрѣпило отъ нѣколко дни на добро, промѣненіето са познава по тънкытъ облачета, които са появаятъ на небето и прикрыватъ слънцето, мѣсеца или звѣздытъ прѣзъ нѣколко минути, и послѣ са събирать

на купища по голѣмы, и по гжсты, та напѣстряватъ небето.

Отъ тука е излѣзла пословицата: непьстреното небе и чървисаната жена не траятъ много.

Когато облацытъ по долинытъ стоятъ като прикованы по ребрата на планинытъ, когато тый порастнуватъ и са задржаты, планиныцытъ знаятъ, че дѣжда не ще са забави.

Ако ли тѣзи облацы са издигатъ и са загубватъ, прѣзь деня ще има хубаво врѣме.

ПРОИСХОЖДЕНИЕ НА ЗЛОТО.

— 0 —

Началото и кореня на злото сж занимавали хората въ сичкытъ врѣмена и народы. Философытъ и богословытъ сѣкога сж са мжчили да рѣшятъ тоя трудень въпросъ съ различни прѣдположенія и налучванія; нъ сѣкога въпроса си е оставалъ толкози далечъ отъ своето рѣшеніе, колкото и прѣди тѣзи прѣдположенія.

Споредъ ученіето на древнитъ Парсы, злото като не може да излѣзе отъ сжщия источникъ, отъ дѣто дохожда, и доброто, то трѣбало да са приеме, че свѣта ималъ двъ начала, добро и зло. Отъ доброто начало, сир. отъ добрый богъ е излѣзло се що е добро, чисто и праведно; а отъ злото начало — се що е нечисто, мръсно, вредно и грѣховно. Добрый богъ направилъ свѣта чистъ и добъръ, нъ злый богъ го напълнилъ съ сѣкаквы нечистоты и съ грѣховность. Отъ тогава злото са размѣсило съ доброто и не прѣстава да са бори съ него. У двѣтъ начала има много служители — духове, които са борятъ помежду си сѣкы за тържеството на своето начало. Ще доде обаче врѣме, когато доброто ще надвие злото и ще са въцари надъ цѣлый свѣтъ.

Недоволны отъ това обясненіе, единоплеменныцытъ на Перскытъ Аріицы, Индійцытъ казуватъ, че злото не е нищо друго освѣнъ наказаніе на челоуѣка зарадъ прѣдидущитъ му съгрѣшенія. Богъ (Брама) направилъ свѣта чистъ и непороченъ, какъвто е самъ той, сир. богъ. Такъвъ го и иска да бѣде. Челоуѣкъ е излѣзълъ отъ бога; въвъ бога и ще са повѣрне. Нъ за да може да са слѣе въ бога, той трѣба да е чистъ отъ сѣкаква грѣховность и да са омые отъ оиѣзи нечистоты, въ които е впадналъ въ живота си.

Заради това, чловѣкъ ще са прѣражда на земята до тогава, додѣто исплати грѣховетѣ си съ различни теглила. Ще каже, злото въ това учение е слѣдствие на онова зло употребленіе, което прави чловѣкъ отъ волята си.

По дырята на тѣзи двѣ учения Іудейството прѣдставя обясненіето на злото въ свѣта подъ една форма смѣсяна отъ парсизмъ и брахманизмъ. Като парсизма, то приема че злото не е отъ бога, а отъ дѣвола, който го распрѣстѣхъ подъ образа на змѣя. Като парсизма, Іудейството приема че двѣтѣ начала са борѣтъ чрѣзъ своитѣ слугы и че доброто най послѣ ще възтѣржествува надъ злото. Като парсизма, то приема че слугытъ на двѣтѣ начала са борятъ дори вѣтрѣ въ чловѣка и че едното напѣннува на хората добры желаніи и мисли, а другото — злы и неправедны. Нѣ заедно съ това Іудейството приема, като брахманизма, че злото е наказаніе на чловѣка зарадъ неговото прѣгрѣшеніе, зарадъ онова лошо употребленіе, което направилъ чловѣкъ отъ дадената нему свободна воля! За това чловѣкъ е слабъ, за това болѣдува, за това търпи сѣкаквы злочестини и нужды, защото е сѣгрѣшилъ и е изгубилъ оновѣ състояніе, въ което бѣше го създалъ богъ въ началото. Само въ това са различава Іудейското учение отъ брахманското, че послѣдното приема злото само за земята и казва че на нея ще са искупятъ отъ грѣха сичкытъ чловѣцы; а пѣкъ първото ны заплашва съ едно вѣчно наказаніе за единъ грѣхъ, който не е нашъ, нѣ на баба Ева. Иматъ права черсовнытъ древны учители да наричатъ жената съ сичкытъ лошвыи имена на свѣта. Ако не бѣще нейното любопытство да узнае сладостта на запрѣтеныи плодъ, сичкытъ хора щѣхъ сега да са наслаждаватъ съ таквози блаженно състояніе, което не познава никаква боля, никаква нужда. Тогава не щѣхъ да теглятъ сѣкакво зло и онѣзи малкы дѣчица, които сѣ днесъ родены и еще не знаятъ що ще каже грѣхъ.

(Слѣдва).

Слѣдующыя пѣснь ся пѣе спорѣдъ гласѣтъ на пѣсньмъ
« Я гледайте братя мили и прч. »

1. Въ хылада и седмъ стотинъ, шесдесетъ и второ лѣто
Въ Охридѣ отъ Цариградъ дошълъ Салахорѣ. Дошълъ Салахорѣ.
2. Ся прѣдставилъ прѣдъ Арсения, наша Патрика честнаго
И му рѣкълъ слово горко, слово жалостно. Слово жалостно.

3. Царска воля е да тръгнеш денеска въвъ Цариграда,
На тебе отъ върли гърци силенъ поплакъ е. Силенъ поплакъ е.
4. Събралъ Патрикъ свое стадо въ Църквѣ Святий Климентовѣ
Благословъ му далъ послѣдентъ, рѣцѣ заплѣтилъ. (1) Рѣцѣ заплѣтилъ.
5. Дълго врѣме хлипалъ (2) старецъ въ млчание все-народно
И по блѣдъ брѣмъ ронилъ съззы горѣщы : съззы горѣщы :
6. Слушайте ми мила чида, азъ ке тръгна въ Цариграда,
На мене отъ върли гърци силенъ поплакъ е. Силенъ поплакъ е.
7. Гърцкый Патрикъ ще ни строши славя Охридскѣ Столицѣ
И мене до смъртъ ще държи въ заточение. Въ заточение.
8. Ще прати владыци гърци, лицемъ святцы, сърдцемъ вълци,
Ще вы давятъ, ще вы стригатъ, ще мълзатъ (3) до кръвъ.
(Ще мълзатъ до кръвъ.
9. Между народа ще събѣтъ несъгласіе, раздоры
Да ся мрази сынъ со татка и со брата братъ. И со брата братъ.
10. И ще выкнете до Бога и крыло не ще нейдете ;
Смирени ще наведете главы до земи. Главы до земи.
11. Ще ми бѣдете сираци : така было написано.
Елате да вы погушиа (4) за послѣдентъ пѣтъ. За послѣдентъ пѣтъ.
12. Чирна тѣга поразила старо младо, мъжи жены,
Вси со рѣцѣ заплѣтени съззы проливатъ. Съззы проливатъ.
13. Той ги гушка, тые тѣжни му цѣлуватъ дѣсиа рѣжъ,
И на рѣжъ какъ отъ изворъ съззы ся дѣбѣтъ. Съззы ся дѣбѣтъ.
14. Выхвалъ Патрикъ бързѣ коня и неволно упѣтилъ ся.
Тога громкый плачъ народенъ небо процѣпилъ. Небо процѣпилъ.
15. Умилилъ ся честный Патрикъ; свалилъ шавкѣ навезенъ, (5)
Поглѣдналъ на сине небе, люто прокълналъ. Люто прокълналъ.
16. Ахъ послушай, милый Боже, хайрѣ никога да нѣматъ.
Станче-бей и Боарѣ-Лягдо, Нейко-Челебий. Нейко-Челебий.
17. Милостивый Богъ послуша Патришкѣ горѣщѣ кѣтвѣ
Кѣщы нихвы, семе нихно погуби съсъ шюмъ. Погуби съсъ шюмъ.
18. И въвъ кѣщы нихвы сега тѣе паякъ паячина.
И подъ стрѣхы нихвы страшно хукать хутове. Хукать хутове. (6)

Гр. С. Пърличевъ.

1) Склонилъ, скопчилъ. 2) Поплащивалъ отъ плачъ. 3) Долтъ.
4) Прыгърна. 5) Напѣстрени съ шивѣ. 6) Кукумѣкы.

КАКВА Е БЪЛГАРИЯ.

Тихъ я Дунавъ напоява,
 Гордъ Балканъ я украсява,
 И въздига гордо чело
 Предъ морята Бъло и Черно.
 С'горы, хълмы и рътлины
 С'обаятелни долины,
 Пълна е с'росны моравы
 С'кытносѣнчасты джбравы.
 Тя и намъ общано мѣсто,
 Дѣто тече медъ и масло.
 Съкашъ земный рай на гледъ,
 Все пріятности на вредъ;
 Разны птички я вѣспѣвать,
 До небеси възхвалявать.
*Ето нашата родина,
 Българія, красна мила.*

Б.

СЪСТАВЪ НА НѢКОИ ТѢЛА.

Въ сто части мѣсо влизать:

Вода части	77,17
Фибринъ (мѣсо)	17,70
Бѣлткъ	2,20
Вещества, които са стопяватъ въ водата (соли)	1,05
Вещества, които са стопяватъ въ спиртъ (соли)	1,80
Варъ	0,08
	100

Съставъ на млѣкото. У жената:

Вода	89,54
Сирище и бѣлткъ	3,20
Захаръ	3,71
Масло	3,34
Слѣды отъ вещества ароматическы и краски	
Соли труднотопимы: варъ, магнезія и др.	0,15
Соли леснотопимы: морска соль, потаса и др.	0,06
	100

У кравата :

Вода	80,40
Сирище и бѣлтѣкъ	4,30
Захаръ	5,20
Масло	3,70

Дири отъ краски и отъ ароматичеаки вещества :

Соли труднотопимы	0,25
Соли леснотопимы	0,15
—	100

У козата :

Вода	85,60
Сирище и бѣлтѣкъ	4,50
Захаръ	5,80
Масло	4,10

Дири отъ краски и прч.

Соли леснотопимы	» —
» тируднотопимы	» —
—	100

У овцата :

Вода	80,
Сирище и бѣлтѣкъ	8,
Захаръ	4,50
Масло	5,50
—	100

У кобилата :

Вода	89,33
Сирище и прч.	1,62
Захаръ	8,75
Масло	0,30
—	100

У магарницата :

Вода	90,50
Сирище и прч.	1,70
Захаръ	6,40
Масло	1,40
—	100

Съставъ на хлѣбныѣ плодове. — На житото :

Нишаща (крахмалъ)	66,05
Азотисты вещества	19,50

Клей (лѣпило)	7,15
Масляны вещества	2,10
Растителна тъкань	3,
Минералны вещества	2,20

—
100

На ржжъта :

Нишаща	67,65
Азотисты вещества	12,50
Клей	11,90
Маслянисты вещества	2,25
Растителна тъкань	3,1
Минералны вещества	2,60

—
100

На Ячмikia :

Нишаща	66,43
Азотъ	12,96
Клей	10,
Масло	2,76
Тъкань	4,75
Минералы	3,10

—
100

На Овеса :

Нишаща	60,59
Азотъ	14,39
Клей	9,25
Масло	5,50
Тъкань	7,06
Минералы	3,25

—
100

На Кукурузата :

Нишаща	67,55
Азотъ	12,50
Клей	4,
Масло	8,80
Тъкань	5,90
Минералы	1,25

—
100

ВАЖНА ПОГРЪШКА

Стр. 765. Редъ 33 по положеніята си Чети по положеніята